

Et in hac causa consideratione, De raptor.

114 Ceterum adverte, quia in his casibus per iudices proprie non transgrediuntur Canones, sed potius interpretantur mentem, & rationem legis ad illum casum non extendi. Quod egregie explicat Sanctus Thomas in 2. 2. *quæst.* 120. *artic.* 1. ait enim: (Quia humani actus, de quibus leges dantur, in singularibus contingentibus consistunt, quæ infinitis modis variari possunt, non fuit possibile aliquam regulam legis institui, quæ in nullo casu deficeret; sed legislatores attendunt ad id, quod in pluribus accidit, secundum hoc legem ferentes, quam tamen in aliquibus casibus malum est contra æqualitatem iustitiæ, & commune bonum, quod lex intendit. Sicut lex instituit, ut deposita reddantur, quia hoc ut in pluribus iustum est; contingit tamen aliquando esse nocivum, puta si furiosus depositum gladium, & eum repositat, dum est in furia: vel si aliquis repositat depositum ad patriæ impugnationem. In his ergo & similibus casibus malum est sequi legem positam: bonum autem est prætermisissis verbis legis sequi id, quod potest iustitiæ ratio, & communis utilitas. Et ad hoc ordinatur Epicheia, quæ apud nos dicitur æquitas.) Haec dicit Divus Thomas, ubi Cardinalis Cajetanus laus explicat quid sit Epicheia: & subdit his casibus legis interpretationem autoritative quidem ad Principem pertinere, sed doctrinaliter ad legem peritos. Id ipsum docuit idem Sanctus Thomas in 2. 2. *quæst.* 147. *artic.* 3. dicens: (Statuta communia proponuntur secundum quod multitudini conveniunt; & ideo legislator in eis statuendum attendit id, quod communiter habetur, & in pluribus accidit. Si quid autem ex speciali causa in aliquo invenitur, quod observantia statuti repugnet, non intendit talem legislator ad statuti observantiam obligare.) Haec ibi. Itaque in his tantum abest ut iudices faciant contra legem, ut potius contra eas facerent, si possibilia ratione sequerentur corticem verborum; quia non dubium est in legem committere eum, qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem, ut in l. *Non dubium*, C. De legibus, quem textum ad hoc adducit Sanctus Thomas d. *quæst.* 120. *artic.* 1. ad primum, & hoc est quod sensit hic Innocentius *num.* 2. non enim dicit iudices posse ex causa leges transgredi, ut refertur à Felin. hic *num.* 48. quinimo eadem *num.* 2. recenset opinionem illorum, qui dixerunt administratores, & ordinarios quandoque licite transgredi leges ratione casuum emergentium, & sic ex rationabili causa per textum in *Auth. iurandum quod præstat ab his. circa princ. collat.* 3. & hanc opinionem reprobat dicens: hoc non placet; nam sicut in eadem *Auth.* continetur, utriusque parti tam in privatis, quam in publicis contractibus jurant servare iustitiam. Unde dicitur, quod administratores non licet a iustitia discedere. Non obstat prædicta Authentica ubi dicit, servabo æquitatem secundum quod mihi visum fuerit iustum. Quia illud intelligitur extra iudicium, ut in officiis dandis vel etiam in iudicijs in his, quæ commissa sunt eius arbitrio, ut inducitur dandis, & similibus. l. 1. ff. De iur. deliber. & c. De inducys, 3. *quæst.* 3. & in dispensationibus, c. Exigunt, 1.

quæst. 7. Et in penis saltem in extraordinarijs criminibus. Ita Innocentius, qui, ut vides, restringit se ad ea, quæ commissa sunt iudicis arbitrio. Et sequitur toridem ferè verbis Compostell. *num.* 3. Et quamvis postea subdant se idem credere in criminibus ordinarijs, si iudex ex causa viderit penas temperandas; hoc tamen ideo dixerunt, quia iura tribuunt iudicibus hanc facultatem penas temperandi, & augendi, ut in iuribus per eos citatis. Nam in l. *Aut facta*, §. *fin. ff. De penis* legitur. (Nonnunquam evenit, ut aliquorum malefactorum supplicia exacerbentur, quoties nimirum multis personis grassantibus exemplo opus sit.) Et in c. *Ut constitueretur*, 50. *distin.* dicitur: (detrahendum esse aliquod severitatis, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat.) In c. *Tametsi*, 86. *dist.* (paritur senectuti, & implicitati.) & in c. *Circumcelliones*, 23. *quæst.* 1. Augustinus ait: (Imple Christiane iudex p[ro] patri officium. Sic succense iniquitati, ut consulere humanitati memineris, nec in peccatorum atrocitatibus exerceas ulciscendi libidinem, sed peccatorum vulneribus curandi adhibeas voluntatem.) Ad idem textum in l. *Respicendum*, ff. De penis, & in l. *Esse severior*, C. De infam. cum concordan. de quibus ibi per gloss. & Doctores, & generaliter itatur in l. *Hoste*, ff. De penis. Unde Bald. in d. l. *Esse severior*, *num.* 3. Videtur, inquit, servare legem, quæ ex generali potestate sibi concessa per d. l. *Hoste*, alterat penam.

117 Et secundum hæc iudex, qui in crimine homicidij non procedit ad penam mortis contra pupillum, ut in exemplo superius relato per Bald. & per Felin. hic *num.* 48. non transgreditur, quin potius exequitur leges, quia minor etiam proximus pubertati, & doli capax pro homicidio nunquam debet affici pena capitis, sed mitiori circa mortem, & membri mutilationem, *tex. est in c. 2. in fin. de delict. p[ro]cur.* & ibi notat gloss. in ver. *Inultum*, & alij communiter. Dec. in l. *Ferè in omnibus*, n. 2. ff. De reg. iur. & in casu contingenti consulit Anchar. *conf.* 283. *incip. iure stricto*. August. ad Angel. de malef. in ver. *Scilicet dolose*, *post num.* 6. ubi refert se liberasse quendam, qui in ripa Padi baculum interfecerat, & alia exempla recenset Clar. in *Prædic. Crimin.* §. *fin. quæst.* 60. *vers.* Sed in omnem casum. Quinimo nec major quatuordecim annis, & minor viginti quinque pro atrocibus delictis plecti potest pena ordinariæ mortis, & in atrocioribus succurritur ei, quatenus interdum ad mediocre penam misericordie ætatis iudicem perduxerit, ut est casus in l. *Auxilium*, §. *In delictis*, ff. De minor. & in homicidio voluntario respondit Rolan. à Valle *conf.* 77. *Quia formata*, *num.* 3. & *seq. lib.* 3. Thefaur. *decis.* *videm.* 161. *num.* 4. ubi reprobat contrariam observantiam Senatus Pedemontani, affirmans illam esse nimis rigorosam, & humano iudice indignam, & n. 5. dicit conclusionem minorandæ penæ procedere etiam in atrocioribus. Grammat. *decis.* 23. *num.* 11. ubi allegat Dec. *conf.* 535. loquentem in pluribus abortibus, & n. 12. art. statuti de comuni. In criminibus tantum atrocissimis majori quatuordecim annis non succurritur, ut probat textus in d. §. *In delictis*, *vers.* sed ut ad legem, & tenet gloss. in d. l. *Ferè* in

in omnibus ff. De reg. iur. & in d. §. *In delictis*, in ver. *Atrocioribus*, quæ ita exponit textum illum, pro ut etiam exponunt Albernum, 3. Jo. de Anan. in d. c. 2. *num.* 8. *vers.* in gloss. *fin. de delict. p[ro]cur.* & Franc. Cald. in *Repet. l. Si Curatorem*, in ver. *Vel ad versarij dolo*, *num.* 6. 1. C. De. in integr. restitut. & in parricidio exemplificat D. Augustin. in libro *quæstionum novi & veteris Testamenti*, in hæc verba: (Non enim velandum est ex culatione rusticitatis, vel ætatis parricidio, quod dolo malo, aut ex insidijs patrum probatur.) Unde Vincen. de Franch. *decis.* 230. *incip.* *Minori non succurritur*, refert quendam nobilem, qui parridium veneno commiserat, quamvis decimum octavam annum non complevisset, tamen à magna Curia condemnatum fuisse amputatione capitis, utque illius corpus includeretur in sacco, seu dolo, & in mare projiceretur, ita ut sepultura careret, juxta textum in l. *Penas parricidij*, ff. Ad leg. Pomp. de Parricid. & Consilium confirmasse hujusmodi sententiam, quæ ob criminis immanitatem in die festo ipsorum Tribunalium fuit executioni demandata quoad capitis amputationem sub die 16. Junij 1580. cetera Protex remittit ad quorundam nobilium supplicationem. Sequitur prædictam *decis.* Menoch. de arbit. *lib.* 2. *centur.* 4. *casu* 36. *num.* 18. & novissime Farinac. in *Praxi Crimin.* *qn.* 92. *num.* 107. & *seq.* ubi pluribus relatis affirmat hanc opinionem esse communiter receptam, & servari posse in judicando duobus concurrentibus, videlicet ut delinquens fit major annis quatuordecim & Principe consulto. Hunc articulum plenè examino in d. c. *Cum non ab homine*, de iudic. in *quæstione*, & Annotivus minor viginti quinque annis qui superiorem regularem interfecit, à Religione tradi possit, aut debeat Curia seculari.

121 Tenendum est iudicium Ordinarijs, & Episcopis nullatenus licere jura transgredi, aut contra Constitutiones Canonum dispensare, nisi à jure reperiat illis expressè permissum, ut est textus in c. *Dilectus*, *infra*, de tempor. ordinar. ubi post Lauren. & Jo. hanc regulam ponunt Innoc. *num.* 2. in ver. *Dispensatio*, Abb. Antiq. in ver. *Permissa*, Host. *num.* 2. in ver. *Hujusmodi dispensatio*, Jo. Andr. *nu.* 7. Bellam. *num.* 1. Butr. *num.* 6. *vers.* *Quintò nota regulam*, Cardin. *num.* 2. Abb. *num.* 3. latè Archid. in c. *Licet Canon*, *num.* 3. *vers.* Et ibi *afserivè dixit*, de elect. *lib.* 6. & ita communiter teneri testatur Abb. in c. *At si Clerici*, §. *De adulteris*, *num.* 6. *vers.* *Quandoque Constitutio loquitur generaliter de iudic.* Episcopi enim sunt custodes Canonum, & magistri, c. *Cum quibus*, 24. *quæst.* 3. & debitores sacras regulas custodire, c. *Cum simus*, 9. *quæst.* 3. ad idem jurejurandum se adstringunt, c. *Ego N. de jurejur.* Unde nulli Pontificum licet Sedis Apostolicæ decreta in totum, vel in partem qualibet occasione convellere, vel mutare, ut legitur in *Institutionibus*, 25. *quæst.* 2. cum concord. de quibus per Archid. loc. cit. per Feder. de Sen. *conf.* 17. *incip.* *Quæstio talis est*, per tot. & Petr. de Anchar. hic *nu.* 88. *vers.* in contrarium, & *num.* 190. *vers.* *Accedit hic utilis quæstio*, & scripsi plenius in *cod. c. Dilectus*. Haec tenus de opinione Innocentij.

122 Decisio autem Rotæ supra de jure patr. in nov. quod Episcopus ex magna causa necessitatis, & utilitatis possit contra Canones generalis Concilij dispensare; an, & quando procedat, dixi latè in c. *san. infra*, de sl. *Presbyter*, ubi postii octo requisita, quæ debent simul concurrere ad hoc ut prædicta doctrina tuto servari possit in practica.

DE CONSTITUTIONIBVS

Cap. Ne Inimicis.

S V M M A R I V M.

- 1 Constitutiones Decretorum singularibus sunt opinionibus præferenda.
- 2 Prudentia sua iuristi qui dicatur.
- 3 Sapientia, vel iustitia hominū ex dicitur, vel factū dignoscitur.
- 4 Facta magis spectanda sunt, quam verba.
- 5 Sanctorum Patrum dicta an, & quando sit standum.
- 6 Pape interpretatio prævalet dictis Sanctorum Patrum, & contraria opinio Abbatis refellitur tanquam erronea.
- 7 Ecclesie Romana doctrina est regula fidei.
- 8 Hieronymi auctoritas cur prævalet sententia Concilij.
- 9 Sanctorum Patrum dicta in philosophicis non sunt majoris auctoritatis, quam dicta philosophorum, quos sequuntur.
- 10 Iudex non debet judicare secundum propriam opinionem, sed secundum Decreta Patrum, & aliorum habentium auctoritatem legum condenda.
- 11 Opinio propria, & singularis erronea est, & potius est quam superstitio.
- 12 Captiosi, & nimium de se presumes volunt omnes opiniones suas alij prævalere.
- 13 Opinionem probabilem an sequi liceat in quacunque materia: latissime discutitur, *et n. seq. usque ad n. 403.*
- 14 Divisio tractatus de opinione probabilis.
- 15 Opinio etiam minus probabilis eligi potest in materia ad fidem, aut mores non pertinente, & *num.* 19.
- 16 Declaratur n. 117.
- 17 Opiniones diversæ Sanctorum inter se habeant in his, quæ ab Ecclesia non sunt definitæ, licitum est cuiuslibet quoad vult dicere.
- 18 Maria Virginis corpus asserere non fuisse assumptum in Paradisum, hodie est proximum hæresi.
- 19 Opiniones non probabiles an sequi liceat in articulis non distinctis, *remissive* & n. 117.
- 20 Opinionem alicujus Magistri eligens contra manifestum scripturæ testimonium, sive contra id, quod publice tenetur secundum Ecclesie auctoritatem, non potest ab errore vitio excusari.
- 21 Opinio illa semper est præferenda, quæ habet pro se legem, vel probatam consuetudinem.
- 22 Opinio quid sit, & n. 78. & 91. & *seq.* & n. 127.
- 23 Doctrina de libera electione opinionum probabilium origo, & progressus, & n. *seq.*
- 24 Probabilitatis gradus tres.

- 26 Referuntur auctores doctrina de libera electione opinionis probabilis, & eorum assertiones, ibid. & n. seq. usque ad n. 44.
- 27 Videlicet licere omnibus illam sequi, & in omni materia.
- 28 Et in specie id licere Lecturis, & Magistris.
- 29 Item Advocatis etiam in causa sanguinis, & n. 381. 390.
- 30 Item Consultariis, & Consultoribus animarum, & n. 354.
- 31 Item iudicibus etiam contra communem, & n. 298. & n. 355.
- 32 Ita ut reo non liceat appellare, etiam si pro se habeat probabiliorum.
- 33 Item Medico, & n. 293. & n. 373.
- 34 Item Regi in bello gerendo, & n. 306. & n. 375.
- 35 Item Sacerdotibus in essentialibus Sacramento- rum, & illorum administratione, & n. 303. & n. 376.
- 36 Ita ut liceat consecrare in materia incerta.
- 37 Et Confessarius teneatur sequi opinionem probabilem penitentis, etiam si credat eam esse falsam, & n. 305.
- 39 Et Ecclesia tribuat jurisdictionem ad absolvendum Sacerdoti eligenti opinionem probabilem, & n. 380.
- 40 Et si qui liceat opinionem minus tutam, Etiam in articulo mortis.
- 41 Doctrina de libera electione probabilium opinio- num est valde utilis Christianae Republicae, & saluti animarum, & n. seqq.
- Imo valde perniciosa, ut late ostenditur n. 293. & numeris seqq. usque ad n. 340. & n. 401.
- 42 Refrictio peccatis an possit fieri per partes in viro domini.
- 43 Famulus an possit ducere concubinam in do- mum heri absque peccato.
- 44 Opinionem probabilem secundum se an in mora- libus sequi liceat, & proficundo a quacunque probabilitate opinionis opposita. Late discutitur ut numeris sequentibus, usque ad n. 121.
- 45 Referuntur fundamenta pro opinione affirmati- va, & n. seqq. usque ad n. 59.
- Referuntur fundamenta pro opinione negativa a n. 59. usque ad n. 111.
- Solvuntur contraria an. 111. usque ad n. 121.
- Et quid sit reflexus ad opinionem oppositam, n. 109.
- 46 Opinionem probabilem eligens in actionibus hu- manis non agit temere, sed prudenter, & n. 56.
- Contrarium n. 66. & 69. & 70. & seqq. & n. 111.
- 47 Certitudo moralis de honestate Operationis sufficit ad honeste operandum.
- 48 Certitudo alia supernaturalis, alia naturalis, alia moralis.
- 49 Leges ille opinio sunt constituta, quae quam pau- cissima reliquerunt arbitrio iudicantium.
- 50 Certitudinem mathematicam non oportet in cun- ctis querere.
- 51 Moralium materia non nititur certa demonstratio- ne, sed conjectura grossa, & figurantibus.
- Declaratur n. 99.
- 52 Certitudo est determinatio intellectus ad unum.
- 53 Prudentia est de non necessariis.
- Declaratur n. 116.
- 54 Prudentia hominis non est omnino certa propter variabilitatem singularium.
- 55 Deus, & lex non obligant ad impossibile.

- 57 Opinio tunc ex canonum prescriptio non est eli- genda nisi res dubia sit.
- Declaratur n. 118.
- 58 Opinionem probabilem eligens non est in dubio, si- cet sit cum formidine partis opposita.
- Declaratur n. 71.
- 60 Actus humanos, ut sint recti, & habeant bonitatem moralem, procedere debent verbum verax, & consilium stabile, & n. 87.
- 61 Veritas est indubitata rei certitudo.
- 62 Opinio probabilis indubitata rei certitudinem habet, & n. 71.
- 63 Veritas nec fallit, nec fallitur: opinio secus.
- 64 Veritas manet, & invaleat in aeternum.
- 65 Opinio stabilitatem non habet, sed variabilis est.
- 66 Prudentia quid sit.
- Opinio intellectus, & fides in quibus differant, ibid.
- 67 Prudentia est generalis regula humanorum actuum, & complexiva omnium virtutum mo- raliuum.
- 68 Intellectus rectus est qui dirigitur a prudentia, scientia, & opinione veras, non rectus vero qui dirigitur ab eorum contrariis.
- 69 Opinio contra distinguitur a virtutibus intelle- ctualibus, & n. 85. & 87.
- 70 Certitudo saltem moralis de rectitudine, & honestate operationis requiritur ad recte, & honeste operandum, & n. 98.
- 71 Opinio probabilis moralem certitudinem non ha- bet, & n. 72. & 76.
- 78 Opinionis definitio qua, & n. 91. & 92.
- 79 Intellectus rectus, & non rectus qui dicatur ex sententia Alexandri de Aleis, & D. Thome, & n. 80.
- 81 Iudicium duplex in quolibet ratiocinato.
- 82 Intellectus inclinatur in obiectum suum per me- dum naturae.
- 84 Veritatem amat omnis homo natura non degene- rans, & eam seire super omnia desiderat, & n. 115.
- 86 Intellectus speculativi, & practici virtus in quo consistat.
- 87 Iudicij bonitas non consistit in sola veritate, sed in eo, quae sit firmum, & stabile.
- 88 Serupulus mors est conscientiae, si applicatio ado- pus fluctuat circa rectum, & obliquum, & n. 96.
- 89 Fluctuans quantum sapit fluctuationis, tantum sapit in determinationis, & n. 96.
- 91 Opinio probabilis habet inseparabiliter annexam formidinem.
- 92 Opinio est credulitas cum aliqua levi dubitatione, & tenet medium inter suspensionem, & plenam probationem, & n. 267.
- 93 Formido quid sit.
- 94 Suspicio est credulitas ex levis conjecturis, & tenet medium inter dubitationem, & opinio- nem, & n. 261.
- 95 Serupulosa cum conscientia operari peccatum est, nisi prius error deponatur, & n. seqq. & n. 246.
- 96 Coniux qui habet conscientiam impedimenti ex credulitate levi, non potest exigere debitum, nisi prius deponat serupulum, & n. 241.
- 97 Opiniones contrarias si quis adducatur in suspi- tionem, quo d' actus sit illicitus, ex sententia D. Thome non potest ad eum illum explicare absque peccato.
- 99 Certitudinem ex probabilibus sufficere in morali- bus quomodo sit intelligendum, & plene explicat

- tur, ut n. seqq. usque ad num. 111.
- 100 Aristoteles in Ethicor. cap. 3. Expediatur.
- 101 Salomone iudicium non fuit probabile, sed omni- no certum.
- 102 Sententia diffinitiva fertur ex violenta pre- sumptione.
- 103 Probationes plures imperfectae simul junguntur ad faciendam plenam, & perfectam probatio- nem.
- 104 Probationes duae semiplena faciunt unam plenam.
- 105 Testis unus, & confessio facta absente parte, plene probat.
- 106 Probatio plena conficitur ex diversis probatio- nibus imperfectis, cum tendunt ad eundem finem.
- 107 Probatio plena confurgit ex pluribus praesumpti- onibus ad idem tendentibus, & ex pluribus ad- ministris, quando unus alteri administratur.
- 108 Iudex inquisitor veritatem debet cuncta rimari, nec se adstringere ad unam speciem probationis.
- 109 Opinio probabilis potest amplecti, quando contra- ria, utcumque tunc, est rationibus destruita.
- 110 Opinio probabilis respectu non probabilis potest dici probabilior.
- 112 Certitudinem morale habere de omnibus eligibili- bus est supra humanam facultatem, & n. seqq.
- 113 In moralibus periculum est diversa sentire, & admodum utile veritatem investigare.
- 114 Ad veritatem nati homines, & ut plurimum ve- ritatem consequuntur.
- 116 Prudentia materia sunt agibilia secundum quod sunt obiectum rationis, scilicet sub ratione veri- tatis, & n. 123. usque ad n. 252.
- 118 Opinionem rationem sequi teneret non tantum qui dubius est, sed etiam qui formidat.
- 121 Ex opinionibus duabus oppositis aequae probabilibus an liberum sit cuiuslibet sequi utramque, vel alteram, quam maluerit. Late discutitur, ut n. seqq. usque ad n. 253.
- 122 Referuntur fundamenta pro opinione affirmativa Referuntur fundamenta pro opinione negativa, a n. 123. usque ad n. 252.
- Solvuntur contraria n. 252.
- Propositiones duae contradictoriae possunt esse pro- babilis, n. 122. & n. 131.
- 125 Opiniones oppositas qui iudicat esse aequaliter probabiles, vel quasi aequaliter, non est mora- liter certus, sed dubius. Late firmatur, ut n. seqq. usque ad n. 171.
- 126 Opiniones contrarias aequae probabiles eundem intellectum posse simul opinari non tantum moraliter, sed etiam naturaliter, & physice est impossibile, & n. seqq.
- 127 Opinari quid sit.
- 128 Intellectus cog. Ego solus, 9. dist.
- 129 Opinari non est in nobis, necesse enim falsum, aut verum dicere, & n. 136. & 139. & n. 154. & seqq.
- 130 Propositionem iudicare probabilem, & iudicare propositionem probabiliter esse veram multum differunt, & in quibus, & n. seqq.
- 131 Opiniones duae contradictoriae possunt iudicari probabiles, sed non possunt iudicari probabili- ter esse verae, & n. seqq.
- 132 Probabile est hoc esse verum, vel licitum, & pro- babile est hoc esse falsum, vel illicitum, non sunt contradictoriae.
- 133 Contradictoriae propositiones non possunt un- quam verificari etiam respectu duarum cau- sarum, & n. seqq.
- 134 Contradictoriae simul esse verae, non potest esse in

- mente hominis, etiam si voce proferatur.
- 135 Contradictoriae duo iudicium non possunt simul probabiliter esse verae, etiam ex diversis prin- cipijs, & resellitur contraria opinio.
- 136 Assensus duo contrarij opinativi simul esse non possunt in eodem intellectu, unus scilicet ex principijs intrinsecis rationum, & alter ex principio extrinseco auctoritatum.
- 137 Intellectus speculativus, & practicus an, & in quibus differant, & n. 218.
- 139 Opiniones diversa in nobis quotidie generantur propter diversa phantasmata.
- Doctorem non esse sibi aliquando contrarium, est sepe impossibile, ibid.
- 139 Opiniones contrarias qui iudicat esse aequaliter probabiles, non potest earum alteram opinari, & n. seqq.
- Imaginari quidem possumus, ut volumus, sed non opinari, ibid. & 140.
- 140 Pingere aliud est, & aliud opinari, & n. 141.
- 142 Problema quid sit.
- 143 Intellectus non habet libertatem opinandi ut li- bet, sed cogitur obiecto se conformare, & n. 154. & seqq.
- 144 Sententia certa in re dubia ferri non potest.
- 145 Problematum quomodo intelligantur dubitatio- nem habere.
- 146 Dei iudicium semper innititur veritati, qua nunquam fallit, nec fallitur.
- 147 Dubitatio unde oritur, & n. seqq. & n. 162.
- 150 Dubitatio quid sit, & n. 153. & 159.
- 151 Dubium quid, & n. 158.
- 152 Dubium simile quiddam ligatum patitur.
- 154 Quiescere oportet in paritate contrariorum ma- tuum, quod pluribus exemplis ostenditur.
- 155 Intellectus ita movetur ad obiectum veri, ut apper- turus sensitivus brevi ab obiecto delectabili.
- 156 Voluntas habet libertatem contrarietatis: intel- lectus secus.
- 157 Dubitans applicat animum suum ad plura, & nescit quid eligat.
- 158 Dubium est motus indifferens in utramque par- tem contradietionis.
- 160 Probationes etiam certa, & liquida per contra- rias similes conglascantur.
- 161 Legatum Sempronio amico relictum, si duo sint Sempronij, aequae charitate conjuncti, cui de- beatur.
- 162 Dubitatio fit ex principijs tam intrinsecis ratio- num, quam extrinsecis auctoritatum, si ut- tring, sint aequales, & n. seqq. usque ad n. 171.
- 163 Innocentij, Hostiensis, & lo. Andr. auctoritas quanta sit.
- 164 Archidiaconi opinio super sexto libro Decreta- lium praevalet communi.
- 165 Glossa auctoritas qua, & n. 352.
- 166 Doctorem unius auctoritas per contrariam au- thoritatem alterius enervatur.
- 167 Opiniones veritas, aut falsitas non scorsim est pendenda, sed per differentiam, & compara- tionem ad opposita.
- 168 Intellectus Divinus, & Angelicus cognoscant compositionem, & divisionem per intellectum simplicem quidditatis.
- Intellectus humanus cognoscit componendo, divi- dendo, & ratiocinando, ibid.
- 169 Dubium iuri dicitur cum rationes pro, & contra congruunt, vel ubi sunt discordes Doctorum opi-

opiniones, nec constat de communi & n. 183.
 170 Index cum varia sunt opinioniones, nec discernitur quae sit verior, si unam sequatur, an faciat licentiam suam.
 171 Opinione tutiore in dubio esse eligendam, est velut quoddam Sacrorum Canonum axioma, & n. seq. usque ad n. 191.
 172 Et refellitur illorum opinio, qui dicunt hoc non esse in precepto, sed in consilio tantum, & n. seq. usque ad n. 191.
 173 Possidendo melior est conditio in materia iustitiae, & in foro iudiciali, non autem in materia aliarum virtutum, & in foro conscientiae, & refellitur opinio contraria, ut n. 191, usque ad n. 211.
 174 Referuntur aliquot Theologorum assertiones de conscientia dubia, videlicet,
 Dubitans an sit excommunicatus, siue dubium sit iuris, siue facti, non debet se habere pro excommunicato, nec tenetur petere absolutionem, ibid.
 Item dubitans an lex imponens penam excommunicationis sit usque recepta, potest existimare non esse receptam.
 Item dubitans an casus sit reservatus, potest ab illo absolvere.
 Item dubitans, an commiserit peccatum mortale, non tenetur illud confiteri.
 Item dubitans de legitima potestate Praelati, non tenetur illi obedire.
 Item dubitans an beneficium sit tenue, non tenetur officium recitare.
 Item dubitans in die ieiunii an media nox sit transacta, potest comedere carnes; secus si dubitet in die Sabbati.
 Assertiones supra scriptae consulantur, & n. seq. usque ad n. 212.
 Dubia cum conscientia operari non licet, nisi prius dubium deponatur.
 Cardinales, cum rationes sunt utrinque probabiles, quomodo debeant in consistorio respondere.
 Opinio tutior in dubio debet eligi ex precepto, & n. seq. usque ad n. 191.
 Excommunicatum vitare iubetur Episcopus quoties absolutio est dubia.
 Dubitans de validitate sponsalium cum puella septennio proxima separatur ab illius consobrina, quam postea duxit in uxorem.
 Presbyteri ordinati ab Episcopo incognitis, de quibus dubium est an sint Episcopi, sunt iterum ordinandi.
 Parvuli a parentibus subtrahi, de quibus dubitatur an sint baptizati, sunt iterum baptizandi.
 Ecclesia, de qua incertum est, an fuerit consecrata, iterum consecrari debet.
 Matrimonium, de quo dubitatur an valeat, non est iterum contrahendum, sed praesumitur pro illius validitate.
 Episcopus quamvis sit in possessione communicandi cum fidelibus, tamen dicitur deponendus, eo quod in dubio non gessit se pro excommunicato.
 Mulier dubitans de morte prioris conjugii non potest pergere in possessione debiti exigendi a secundo marito.
 Interdictum uti possidetis datur vel cum possessore ab alio turbatur, vel cum duo contendunt de possessione.
 Interdictum retinenda, ut licum habeat, quae sint probanda.

196 Opinio tutior in dubio eligenda in foro penitentiali, vel quasi penitentiali tantum: in foro autem iudiciali ubi agitur ad panam, eligenda est benignior, & n. seq. usque ad n. 201.
 Declaratur n. 202.
 197 Index in dubio non debet iudicare quemquam irregularem, sed quilibet in dubio tenetur se irregularem iudicare.
 198 Opinio tutior cur eligenda sit in foro conscientiae, non autem in foro fori.
 199 Interpretatio in dubio contra tertium facienda est in meliorem partem, contra seipsum in deteriore, & cur.
 200 In obligationibus qua concernunt Deum, tutius est praesumere quem ligatum, quam solutum.
 201 In iudicio proprie non est reperire partem tutiorem.
 Index condemnando innocentem, peccat contra proximum, absolvendo nocentem, peccat contra Republicam, ibid.
 Satis tamen est impunitum relinquit facinus nocentis, quam innocentem damnari, & n. 267.
 Pars tutior in foro conscientiae est etiam favorabilior.
 204 Index an aliquando teneatur sequi opinionem tutiorem.
 205 Possessorium datur etiam in incorporalibus, in casibus tamen civilibus non autem criminalibus.
 206 Pars tutior in moralibus est eligenda de iure naturali, & Divino, contra quod nulla possessio, aut Praescriptio, vel consuetudo suffragari potest, & n. seq. usque ad n. 211.
 207 Periculo mortali peccati se exponere est peccatum mortale.
 208 Etiam ubi actus de genere suo non est peccatum mortale, & n. 213.
 209 Interdictum uti possidetis non datur in materia nutritiva peccati.
 210 Nec quando ius resistit.
 211 Possessio in foro conscientiae non fiat pro libertate humana, sed pro obligatione abstinenti ad actu illicito.
 212 Opinio tutior in dubio eligenda est siue dubium sit facti, siue iuris, vel personae, & n. seq. usque ad n. 218.
 Et tam in dubio iuris practico, quam speculativo, num. 218.
 Et in omni materia etiam extra casum irregulavitatis, n. 220.
 213 Cum conscientia erronea etiam erroneitate iuris operari non licet absque peccato.
 214 Dubium iuris habens an sit excommunicatus, tenetur securiorem partem eligere.
 215 Amylum an sit materia convenientis ad faciendum panem consecrabilem.
 216 In dubijs omnibus tres maxime sunt servanda ex sententia Scoti.
 217 Dubium personae quo sensu accipiatur a iurisperito.
 219 Intellectum esse certum practice, & dubium speculative, vel de converso non est possibile.
 220 Opinio tutior in dubio eligenda est in omni materia, ubi vertitur saluti periculum, & refellitur contraria opinio.
 221 Furiosus habens incida intervalla ad Subdiaconatum promotus, an teneatur continere.
 222 Ratio generalis ampliat dictum speciale.
 223 Lex etiam penalis dicitur favorabilis, & extendend.

denia ubi agitur de securitate animae.
 224 Ratio sit expressa in Canone, ubique ratio illa viget, casus dicitur a iure expressus.
 225 Certum est moraliter, non autem dubium qui iudicat unam opinionem esse alteri a probabiliorem. Opinio vehementer pro certitudine habetur, ibid.
 226 Circumstantia notabiliter aggravantes an sint necessarii in confessione aperienda ab eo, qui putat utramque opinionem esse probabilem, vel unam altera probabiliorem.
 227 Consiertitatem an sit in precepto post lapsum in mortale.
 228 Opinio probabilior eligi potest quamvis contraria sit tutior, dummodo deponatur conscientia opinionis oppositae.
 229 In opinione deligenda servanda sunt regule iuris, cum non apparer quae opinio sit tutior, & n. seq. usque ad n. 242.
 Et quae sint eiusmodi regule, n. 231.
 230 Pars tutior in dubio qua dicitur.
 231 Praesumptio validitatis actus est aliarum praesumptionum regina.
 232 Opinio favens matrimonio, vel potestati Clericorum praefertenda est opinioni contrariae etiam communis.
 233 Index tenetur sequi communem opinionem, alias facit licentiam suam, & n. seq. & n. 275.
 234 Opinio communis habet vim consuetudinis, & n. 277.
 235 Opiniones discrepantes ubi res prorsus ambigua sit, abstinentum est a consilio, & iudicio, & consulendum est principi, & n. 244.
 236 Opinio & veritas si invicem se confundant, patet Index differentiam dividere.
 237 Opiniones si invicem sint probabiles, inducenda sunt partes ad concordiam.
 238 Arbitrium liberum, & absolutum nullo subiacet reguli iuris postivi.
 239 Arbitri verbum in dubio viri boni, & a iure regulatum significat.
 240 Clausula arbitrio Rota, quid importet.
 241 Intellectus C. In quilibet, de sent. excom.
 242 Intellectus C. Illud de cler. excom. in litteran.
 243 Depositi non praescribitur non potest nisi pro culpa mortali.
 245 Intellectus C. Veniens, de Presbyter. non baptiz.
 Ordinatus ante baptismum an recipiat characterem ibid.
 246 Opinionem habens quod actus sit licitus, si etiam habeat scrupulum de opposito, agit contra dictamen conscientiae, & n. 249.
 247 Et multo magis de opposito habeat opinionem aequae probabilem, & n. seq.
 248 Scrupulus est creditus ex levibus conjecturis, & plus creditus habet, quam dubitatio, & minus quam opinio, & n. 261.
 250 Medicus peccat si propinet medicinam dubitans an sit profutura, vel nocitura, etiam si magis credat eam proficere debere, & n. 253.
 251 Scrupulos vincendi saluberrimum est remedium contra illos operari.
 Declaratur ibid.
 253 Opinione minus probabilem, & minus tutam an possit licet, velida probabilior, ac tutiori plene examinatur, & n. seq. usque ad n. 403.
 254 Referuntur Auctores, & fundamenta pro opinione affirmativa, & n. seq.
 Referantur quaedam genera duo fundamenta pro opi-

niuni negativa, a n. 256, usque ad n. 392.
 Referuntur, & expenduntur Auctores pro eadem sententia, a n. 340, usque ad n. 392.
 Solvuntur contraria, n. 392, usque ad n. 402.
 255 Nemo tenetur ad id quod perfectum est, sed sufficit, ut sequatur perfectum, actutum.
 Declaratur, n. 293.
 Formido non praesudicat morali certitudini, a n. 255, vers. Movetur septimo.
 Contrarium, n. 398, vers. Ad septimum.
 Declaratur, ibid. vers. Ad rationem quintam.
 257 Intellectus non habet libertatem operandi ut habet, sed violenter inclinatur in eam partem, in qua sunt fortiora motiva.
 258 Dicitamen rationis quid sit,
 259 Ratio est duplex intellectus.
 260 Conscientia quid, & n. seq.
 261 Creditus est quod duplex, & per quos gradus ad plenam creditum pervenitur.
 Fides, opinio, suspitio, & dubitatio in quibus differant, ibid.
 262 Ignorantia vincibilis, & affectata equiparatur scientiae.
 263 Argumentum a communiter accidentibus validum est.
 264 Questio omni, in qua de peccato mortali quaritur, nisi expresse veritas habeatur, periculosè determinatur.
 265 Robam reprehenditur quod secutus fuerit consilium juvenum, de relictis consilio seniorum.
 266 Senum gloria est carities.
 267 Lex naturae est impressio Divini luminis in rationali creatura.
 268 Lumen naturae intellectus est manifestatio veritatis.
 269 Opinionem erroneam sequens alicuius Magistri ex simplicitate non excusatur.
 270 Dubius in rebus non est de facili praestandus assensus.
 271 Ductor referens plures opinionem in dubio, quam censatur approbare.
 272 Ductor qui simpliciter approbat unam opinionem, censatur contrariam resellere.
 273 Idem si dicat unam opinionem esse probabiliorem, seu veritorem, & n. seq.
 274 Intellectus C. Cum Martine, §. Quaevisisti, de celebr. Missar.
 275 Opinio communis est probabilis, & amplectenda in iudicando, & consulendo.
 276 Nisi contraria sit probabilior, seu verior, n. 438.
 278 Rationem dimittens propter auctoritatem humanam, incidit in insipientiam bestialem.
 279 Opinionem communem sequens, possibit a veriori, excusatur a puna in foro exteriori, sed non excusatur in foro conscientiae.
 Opinio communis inducit errorem probabilem ibid.
 280 Theodosii Imperatoris elidit de opinione praesertenda in discordia iuriconsultorum.
 181 Probatio plenior absorbet, & confundit minus plenam directè oppositam, & n. seq.
 282 Testes plures in concursu prevalant paucioribus.
 283 Rationes duae vincunt unam, & ratio forti minus fortem tollit.
 284 Opinio in concursu probabilior non est probabile, sed reprobat.
 285 Pars maior, ac sanior praevalet in omnibus actibus Universitatis.

- 286 Constitutiones nonnullorum Ordinum precipiunt sua subdita Regularibus, ut in cōtroverſis moralibus ſequantur opiniones magis probabiles.
- 287 Epifcopi Graſſenſis Synodalis admonitio ad Conſeſſarios nimis indulgentes, qui laxiores, minusque probabiles opiniones ſequuntur.
- 288 Opinio ſemper eligenda, per quam Deus magis glorificatur, & que majorem habet conformitatem cum aſſertiva Evangelij.
- 289 Immanis eſt à peccato relinquens opinionem, quam veram credit, & magis tutam, ut ſequatur contrariam, eſt propoſitio non toleranda.
- 290 Certis incerta proponens in rebus ad ſalutem animæ pertinentibus graviter peccat.
- 291 Periculum qui non eſtimat imprudens, ac temerarius eſt, quod pluribus exemplis oſtenditur.
- 292 Doctrina de electione opinionis minus probabili continet multa abſurda, quæ hic referuntur à n. 293. uſque ad n. 340.
- 293 Medicus præbens ægroti medicamentum, quod probabiliter poſſet obdeſſe, peccat contra Juſtitiã, & contra Charitatem. & n. ſeqq.
- 294 Periculo ſe committens ſultus & fatuus dicitur.
- 295 Medicus ſalutis gratia eſt.
- 296 Sacerdotes, & Paſtores Eccleſiæ ſunt Medici ſpirituales, qui medentur languoribus animæ.
- 297 Mors æterna longè magis eſt formidanda, quam mors temporalis.
- 298 Iudicem poſſe judicare pro parte minus probabili oſtenditur eſſe abſurdum. & n. ſeqq. & n. 355.
- 299 Iudex eſt miniſter Dei, & debet conformare judicium cum veritate.
- 300 Nec poſeſt contra eam pronunciare cum libera conſcientia, & ſecura.
- 301 Iudicium ſori conſentioſi non diſert à iudicio in ſoro animæ quoad obligationem eligendi opinionem magis probabilem.
- 302 Accepſio perſonatum gravius eſt peccatum in diſpenſatione rerum ſpiritualium, quam temporalium.
- 303 Opinionem ne dum probabilem, ſed nec probabiliorem ſequi licet in adminiſtratione Sacramentorum, quando ſuppedit materia certa.
- 304 Doctrina de libera electione opinionis probabili invertit ordinem iudicij in foro penitentiali. & n. ſeq.
- 305 Confeſſor ſecundum aliquos non poſeſt denegare abſolutionem eligenti opinionem minus probabilem, & minus tutam. Et denegando peccat mortaliter etiamſi credat penitentem opinionem eſſe falſam ibid.
- 306 Bellum ex utraque parte juſtum non datur. & n. 318.
- 307 Poſſeſſor dicitur habere potiora jura, etiamſi nullum jus habeat. Rex, qui pacifice regnum poſſidet, in paritate opinionum utrinque probabilem, iniquum eſt ut de ſua poſſeſſione vi deiciatur ibid.
- 308 Bellum à ſpoſſito moveri poſeſt ſolum incontinenti, non autem ex intervallo.
- 309 Doctrina de libera electione opinionis probabili publicam pacem multoties turbat, & inflamat Principes ad bella gerenda.
- 310 Bellum eſt perditio animæ, corporis, & ſubſtantia.
- 311 Opinionum oppoſitarum utcumque probabilitatē oportet anam eſſe veram, & alteram falſam, & qui conſult, vel iudicat ſecundum utramque, neceſſario pro una parte eligit falſum ſam

- maturaliter, quam ſormaliter. & n. ſeq.
- 312 Probabilitas indiſſerenter ſi habet ad veram, & falſum.
- 313 Advocato non licet pro utraque parte ſcienter patrocinari. & n. 315.
- 314 Doctrina de libera electione probabilitum opinionum vix ad praxim ducit poteſt ſine ſcandalo.
- 315 Contrariet. ut turpi eſt in Doctore.
- 316 Amicus dubius in contrarij opinionibus exiſtentibus, ſanctum eſt pro veritate pugnare.
- 317 Opinionibus diſcrepantibus conari qui debet habere iudicem propitium, non tamen claudicantem.
- 318 Deſenſio non competit ei, qui poteſt juſte & impune oſſendi.
- 319 Doctrina de libera electione opinionum probabili convellit libertatem, & immunitatem Eccleſiaſtica.
- 320 Reddit homines ignavos, & eoque ab omni ſtudio contemplandæ veritatis abducit. Relaxat ſidei tū conſcientia. & n. 322. & n. 337. Parit eſſenatam opinionum multitudinem. n. 330. & 338. Aperit viam opinionibus falſis, temerarijs, & ſcandaloliſis. n. 335. & 338. Non tollit ſcrupulos, ſed habet conſcientiam. n. 401.
- 321 Aſtus argumentandi eſt apud inſimulos, concluſio reſpondendi, & medicina ſanandi apud paucos.
- 322 In occaſione proxima peccati ex ſententia cuiuſdam Theologi ſcrtum eſt per ſeverare ob ſui, vel alterius commodum ſpirituale, vel temporale.
- 324 Concubinarijs ex cuiuſdam Theologi ſententia non tenetur concubinari domo expellere, ſed tantum polliceri ſe cum ipſa non peccaturum, quando ea dimiſiſſa triſtiter vitæ an dūceret.
- 325 Miſſam audienti, & divinum officium recitanti cum diſtractione voluntaria non ſatisfacit præceptis Eccleſiæ.
- 326 Regularibus neſoſ eſt reſtituari Papa reformationem iudicenti.
- 327 Opinionem minus probabilem Confeſſor poteſt eligere, cum per eam exitum penitentem ab aliqua obligatione, ex quorundam Theologorum ſententia.
- 328 Et tenetur opinionem liberantem, & laxiorem indicare penitenti de illa interroganti.
- 329 Propoſitum habens varijs Doctores conſulendi donec aliquem juxta deſiderium ſuum reſpondentem inveniat, an ſit tutus in conſcientia.
- 330 Opinionum probabilitum hodie tam ingens eſt numerus, ut libera à ſularum electio videatur ſovere quandam veluti libertatem conſcientiæ. & n. ſeqq.
- 331 Doctorem unius authoritas an faciat opinionem probabilem ex eo, quod generaliter ſic docent quatuor, vel quingue Doctores.
- 332 Opiniones probabiles eſſe, ut quod olim peccatum erat, hodie amplius non ſit, aſſertio eſt non toleranda.
- 333 Imo tenetur eo caſu reum abſolvere, ex ſententia nonnullorum Theologorum. Contrarium defenditur ſive probabilitas verſetur circa factum. n. 352. & n. ſeqq. ſive circa jus. n. 366. & n. ſeq. uſque ad n. 373.
- 334 Probabilitatum uſus eſt commentum Diaboli ad enervandam vim præceptorum. & n. 337.
- 335 Opiniones plurimæ hic referuntur, quæ non ſunt toleranda, & tamen hodie à quibusdam Theologi probabiles reputantur.
- 336 Aſſertiones multa, quæ Parochi Pariſienſes, &

- Rothomagenſes, Clero Gallicæ authoritate Superiorum damnandas propoſuerunt, referantur.
- 337 Mechlinienſis Archiepiſcopi Epifſola ad Sacram Congregationem Inquiſitionis adverſus Confeſſores, qui nimis laxam habent peccatoribus, immixti perniciſiſis opinionibus quorundam Theologorum referuntur. & n. ſeqq.
- 338 Aſſertiones ſeptemdecim referantur excerptæ ex libro nonnullorum Theologorum, quas facultas Theologica Lovaniienſis iudicavit in praxi non tolerandas, & authoritate Superiorum prohibendas. Gandavenſis Epifſola Epifſola, & aſſertiones viginti ſex ad eam reſponſionem cenſurata à facultate Theologica Lovaniienſi. ſub d. n. 339. verſ. His addimus.
- 340 Propoſitiones ſex à Congregatione S. Officij qualiſicite. ſub d. n. 339. verſ. His demum adijcimus.
- 341 Aſſertio incertum, & dimittit eorum in materia morali eſt peccatum mortale.
- 342 Pars periculosa in controverſis moralibus qua dicitur ex ſententia Henrici Gandavenſis.
- 343 Iudex, gloſſa diſcrepantibus, eligere debet opinionem, cui magis ratio intellectus ſui conſentit.
- 344 Sententia iudica ſequentiſimam opinionem in materia, in qua eſt magnus conſictus, valet, ſi non appareat quaſit communior, & illa non ſit aperta falſa.
- 345 Opinio verior, & probabilior à luriferijs pro eodem accipitur.
- 346 Opinio rarior ſequenda eſt ubi agitur de periculo anime, etiamſi oppoſita ſit ſtatū probabiliſ ex ſententia Henrici Boich, & Bellamera.
- 347 Opinionem communem Curia non ſequitur ubi contraria eſt verior.
- 348 Opinio communis iudicanda non eſt ex multitudine, ſed ex pondere Authorum materiam diligenter inquirentium.
- 349 Doctores antiquos magis deferendum eſt, quam modernis, & quatuor numerus ſeqq.
- 350 Antiqui magni, & vera Philoſophia Authores.
- 351 Doctores antiquos relinquentes, ut modernis adhaereat, non rectè ſapit.
- 352 Gloſſa authoritatē omnes alios antecedit.
- 353 Intellectus Clem. 1. ſ. ſin. de Sum. Trinit. & fide Cathol.
- 354 Opinionem probabilem vel illa probabiliori, actuarii ex ſententia multorum Theologorum noſtri temporis ſequi non licet conſiliario, ſeu conſultori animarum.
- 355 Item nec iudici. & n. ſeqq. uſque ad n. 373. Item nec Medico. n. 373. & n. ſeqq. Item nec Regi in bello gerenda. n. 375. Et multo minus in eſſentialibus Sacramentorum. n. 376. & n. ſeqq. uſque ad n. 381.
- 356 Iudex in caſu criminalibus ſequi poteſt opinionem probabilem, qua ſavet reo, relicta probabiliori, qua ſavet viſco, ſi probabilitas verſetur circa factum.
- 357 Imo tenetur eo caſu reum abſolvere, ex ſententia nonnullorum Theologorum. Contrarium defenditur ſive probabilitas verſetur circa factum. n. 352. & n. ſeqq. ſive circa jus. n. 366. & n. ſeq. uſque ad n. 373.
- 378 Iudex ſpeſtare non debet an probationes Fiſci præponderent probationibus rei, ſed an ex proceſſu reſultet probatio ſufficiens ad condemnandum. & n. ſeqq.

- 359 Accuſatore non probante, reum abſolvitur.
- 360 Etiamſi reus nihil probaverit.
- 361 Exceptio negativa pro parte rei non eſt probanda.
- 362 Accuſatus, vel inquiſitus etiam poſt accuſationem, vel inquiſitionem non præſumitur culpabilis niſi deſictum probetur.
- 363 Iudex abſoluto proceſſu oſſenſivo, ac deſenſivo quomodo ſi debeat gerere in res condemnando, vel abſolvendo.
- 364 Probationes in criminalibus debent eſſe luce clariore.
- 365 Indicia etiam vehementia ad infligendam penam ordinariam non ſufficiunt.
- 367 Iudices promiores eſſe debere ad abſolvendum, quam ad condemnandum, & conſimiles regula quando habeant locum.
- 368 Laſe Maieſtate crimen an committat occidens Conſiliarium Principis.
- 369 Andæa de Iſernia. Regina Ioanna Conſiliarium Neapolitani trucidatur.
- 370 Fur de jure an ſit ſuſtendendus pro unico furto magne quantitatæ.
- 371 Rapiens publicam meretricem an incidat in penam raptus.
- 372 Et quid in muliere rapiente virum.
- 373 Medicus peccat, ſi ſcienter applicat inſirmo medicamenta dubia, etiamſi credat ea probabilia profutura.
- 374 Aegroti melius eſt in manu Creatoris relinquire, quam periculo exponere dubiabilis medicina.
- 376 Opinio probabiliſ uti niſi licet in eſſentialibus Sacramentorum niſi in caſu extrema neceſſitatis.
- 377 Periculum grave ſacit, ut formida præponderet opinioni.
- 378 Baptizandus eſt puer in periculo maritus conſtitutus, ſi quid appareat extra uterum.
- 379 Sacerdos exiſtens in peccato mortali ſi temporaria urgeat, ut non ſit locus penitentia, poteſt miniſtrare Sacramentum abſque peccato.
- 380 Sacerdoti eligenti opinionem probabilem Eccleſiæ minime tribuit juſſidionem ad abſolvendum, niſi error ſit communis, & titulus putativus proveniat à legitimo Superiore.
- 381 Advocato an, & quando liceat patrocinari ſecundum opinionem probabilem. & n. ſeqq. uſque ad n. 392.
- 382 Advocatus in caſu, in qua utrinque ſunt opiniones æque probabiles ſi proponat clientulo rem tanquam certam, mentitur, & tenetur ei ad damna, & intereſſe.
- 383 Sed non prohibetur in caſu dubia patrocinari ſi aperiat clientulo rem dubiam eſſe.
- 384 Temerè litigare non dicitur qui dubius eſt, ſed qui ſcit ju non habere.
- 385 Iteſe plerumque de re dubia inſtituuntur.
- 386 Advocati recti meliorem viam faciunt, quam fratres Predicatoreſ, vel alij Religioſi.
- 387 Advocato non licet patrocinari pro parte minus probabiliſ contra probabiliorem.
- 388 Etiamſi paritas clientulo rationes adverſarij eſſe probabilioreſ. Etiamſi non ſit caſuſ ſanguinis, vel majoris partis bonorum. n. 390.
- 389 Advocatus, qui in principio litis credit rationes ſui clientuli eſſe probabilioreſ, ſi in proceſſu appareat contrarium, tenetur cauſam deſerere, aut illam ad concordiam inducere.
- 391 Furti aſſidio datur etiam pro re minima.

- 392. Opinionem minus probabilem sequens, ac minus ratam, relicta probabitur, ac tutiori, est maxime imprudens, ac temeraria.
- 394. Verum est bonum inobediens; falsum autem est malum ipsius.
- 395. Veritas purissimum indaganda est in foro conscientia, qui dicitur forus veritatis.
- 396. Conscientia est quadam consonantia, & harmonia cum veritate.
- 397. Lex conscientia debet dici lex Evangelica à Patre luminum oriens. Conscientia est Angelus mentis preses. ibid.
- 398. Ratio naturalis se ipsam ostendit, & veritatem occultam non finit. Formido duplex. ibid. vers. Ad rationem quintam.
- 399. Intellectus c. litteras, de restit. spol. & n. seq.
- 400. Opinio dissinguens, & ad concordiam reducens, non videtur alias opiniones reprobare. Medium non opponitur extremis, sed extrema ipsa invicem opponuntur, & mutuo se perimunt. ibid.
- 402. Epilogus principalium trium questionum, & praxia servanda in opinione deligenda cum securitate conscientia.
- 403. Opinionem probabilem an faciat autoritas unius Doctore. Latè discutitur, & n. seqq. usque in finem. Quid si auctoritas illa sit rationibus destituta. n. 406. & n. seqq. usque ad n. 418. Et quid si ratio gravi aliquo fundamento. n. 417. & n. seqq. Et quid si auctoritate alicujus, qui sit princeps in aliqua facultate. n. 420. Et quid si opinio unius Doctore sit contra legem Dei, vel Ecclesie. n. 425. Et quid si contra communem aliorum opinionem. n. 433. & 442. Et quid si opinio singulari sit verior, quam opinio communis. n. 438. Et quid si ab utraque parte sint totidem Auctores equalis pondera, & rationes eque suasibiles. num. 444. Et quid si pro una parte sint Doctores numero plures, & pro contraria graviores. n. 445. Et quid si utrinque Doctores sint equalis numero, sed pondere inaequales. n. 447. Et quid si pro una parte sit autoritas unius gravi Doctore, & pro contraria nullus occurrat Doctore, & rationes utrinque sint equalis. n. 448.
- 405. Opinionem probabilem facit autoritas unius Doctore etiam si contineat errorem contra jus divinum. Contrarium. n. 412. & n. 425. & n. 432.
- 406. Opinionem probabilem in moralibus non facit sola autoritas unius Doctore utcumque gravi, & probi.
- 407. Probabilia sunt que videntur omnibus, aut pluribus, aut Sapientibus, & his vel omnibus, vel pluribus, vel maxime notis. & n. 421. & 434.
- 408. Doctore dicto in tantum est credendum, in quantum Canonice scripturis deseruium.
- 409. Vox unius, vox nullius.
- 410. Doctore attestanti de consuetudine vel de communi usu loquendi non creditur.
- 411. Cardinalis Zabarella nunquam voluit in opinionibus credere nisi argente ratione.
- 415. Testi unico attestanti de morte mariti non est credendum.

- 416. Ingenio non procedendum, sed auctoritatibus inspicendum.
- 417. Opinionem probabilem facit autoritas unius Doctore probi, & docti, si nitatur gravi aliquo fundamento, & in contrarium nulla occurrat ratio, vel autoritas movens.
- 418. Opinionem sequens alicujus Magistri non subtiliter indagatam, qua postmodum apparet falsa, excusatur à peccato quamvis falsa non apparuerit.
- 419. Nec peccat mortaliter qui sequitur intellectum alicujus gravi Auctore etiam si erret, à minime error vertitur circa subtilitates legum.
- 420. Opinionem probabilem facit sola autoritas unius Sapientis clarissimi, & Principi in aliqua facultate.
- 422. Locus ab auctoritate infirmus, & inartificialis.
- 423. Autoritatis pondus inclinatur ad actum, præcipue si grave sit.
- 424. Autoritas magni Doctore in tantum facit aliquam probabilitatem, in quantum præsupponitur in scientia veritatis, vel sapienter loquitur.
- 425. Opinio unius Doctore quantumvis gravi, & probi ab Ecclesia sit reprobanda, aut si contra jus divinum, est improbabilis, & falsa.
- 426. Jus ignorare licet in doctis, ac rudibus, non autem eum qui sua prudentia instructus sunt.
- 427. Illiteratus debet consulere peritiores: aliquem ex jure ignorantia non excusatur. & n. seq.
- 428. Simoniā committens non excusatur ex eo, quod se peccare non crederet.
- 429. Ignorantia nulla in vincibili est peccatum.
- 430. Ignorantia crassa, & supina neminem excusat.
- 431. Et qua dicitur hujusmodi ignorantia.
- 432. Opinionem sequens errantis Magistri in spectantibus ad fidem, & bonos mores, ex simplicitate, & jure ignorantia non excusatur.
- 433. Opinionem probabilem non reddit sola autoritas unius Doctore, si in contrarium sit communis opinio. Nisi ille Doctore ita solveret argumenta contrarias, & confirmaret sua, ut suam redderet aut certam, aut longe probabiliorem. n. 438.
- 434. Vox communis præfertur dictis paucorum. Raro bene loquitur qui contra omnes loquitur. ib.
- 435. Opinio communis non dicitur qua plures Doctores habet eam sequentes persanctorie.
- 436. Opinionem probabilem non facit multitudo Doctore, si eam non confirment optimi rationibus.
- 437. Opinio probabile communiter censetur si sit approbata à sex Doctore ubi elasticum rem ex professo tractantibus, quam si à quinquaginta sola serè auctoritate prorum ductis.
- 439. Opinioni, qua melioribus rationibus sulcitur iustus, & equus est inherere, licet Imperator sit in opinione contraria.
- 440. Verbo credendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum.
- 441. Ab opinione communis recedere non licet nisi habenti pro se rationem certam, & convincentem.
- 442. Opinionem probabilem non facit autoritas unius Doctore, quando in contrarium sunt plures equalis, vel majora pondera.
- 443. Nisi opinio paucorum esset validioribus rationibus munita.
- 444. Opinionem unius, vel alterius, aut etiam plurimum Doctore sequi non licet, quando in contrarium sunt

- 445. Idem si pro una parte sint Doctores numero plures, & pro contraria graviores. Secus si Doctores utrinque sint pares numero, sed graviores pro una parte. num. 447.
- 446. Dignitas personarum compensatur cum numero.
- 448. Opinionem probabilem reddit autoritas unius gravi Doctore, si pro contraria nullus occurrat Doctore, & rationes utrinque sint equalis.
- 449. Probationes cum utrinque sunt equalis, quilibet minima præsumptio pro una parte facit eam prevalere.

NE INNITARIS. Constitutiones Decretorum singularibus sunt opinionibus præferenda. Hoc dicit secundum Joan. Andr. Burr. Card. Imol. Anchr. Abb. & alios communiter, vel secundum Aret. In iudicando non debet quis sequi sensum proprium, sed Regulas Patrum, live Constitutiones; vel generalibus, In quocumque negotio debent magis servari Constitutiones, quam sentus proprius. Sunt duæ partes. Prima ponit verba Salomonis prover. 3. Secunda expositionem Hieronymi ibi, & Prudentia sua.

Nota primo secundum Ant. Burr. significatum horum verborum: Non facias secundum prudentiam tuam. intelliguntur enim de prudentia à jure informata. Unde gloss. 3. Holtien. Jo. Andr. Imol. & Abb. interpretantur verba, Prudentia tua, id est in malo, ut in c. Sciendum 2. q. 1. Exemplificat Abb. Antiq. & Jo. Andr. si alicui dicitur: Non debes hoc facere, quia contra jus est; & respondeat ille: non curo, quia mihi videtur ita fieri debere: hic proprium sensum præponit Patrum constitutis; contra quem Angulimus in lib. 50. homiliarum, homilia 28. (Vis videre inquit) quid sit homo? omnis homo mendax. Homo ergo si vult esse aliquid boni, non liceat suo: si de suo esse voluerit, mendax erit: si verax esse voluerit, de Deo, non de suo erit.) Et in lib. de vera innoc. cap. 311. (Nemo habet de suo nisi mendacium, & peccatum; si quid autem habet homo veritatis, & iustitiae, ex illo fonte est, quem debemus sistere in hac æreino, ut ex eo quasi guttur quibusdam irrigati, non deficiamus in via.)

Secundo nota, ex illis verbis, quæ sibi agenda, vel dicenda videntur, est dictis, vel factis cognosci hominis sapientiam, vel stultitiam. Ad hoc l. Quidam in suo, ff. De constit. iustit. ut hic per Burr. in c. n. ab magis tamen in hoc spectanda sunt facta, quam verba. l. Si tandem, ff. Et qui, ff. De ad. ed. l. De quibus, in fin. ff. De legib. c. Dilecti, infra, de Appellat. cum Concordant. de quibus ibi plene per glossam ver. Factis prævocalis.

Tertio nota, standum esse dictis SS. Patrum, intelligi se quæ sunt Innoc. & Compoll. si sint ab Ecclesia recepta; & qui dicit quod ipsi dicunt, non potest de remeritate redargui, nisi ab ipsismet iuribus retractata, sicut Angulimus multas de dictis suis retractavit; vel nisi sint per Ecclesiam retracta. l. 1. 16. dist. Et cum Innoc. & Compoll. transeunt licet Iost. Io. Andr. Burr. Card. Imol. & alij omnes. Unde patet erro-

neum esse quod Abb. dixit num. 3. vers. Primo quæritur, videlicet dictum unius Sancti ad iurum auctoritate novi, vel veteris Testamenti prævalere Papæ interpretationi. Et quod dicit c. Nigificasti, num. 3. de elect. in concernentibus fidem, etiam dictum unius privati præferendum esse dicto Papæ, si ille moveretur melioribus rationibus; & auctoritatibus novi, & veteris Testamenti. Imo enim in dubiis doctrina Ecclesie Romanæ, quæ principaliter est in Papa, est regula fidel. c. Omnes, 22. dist. c. Quis, in fin. 4. dist. c. 1. & seq. 12. dist. & ad ipsum pertinet hujusmodi dubia determinare. c. Malesi, 17. dist. c. Hoc est fides, c. Et est aliud, c. Quoriam, & per totam, 24. q. 1. c. Major, inf. de baptis. & docet S. Thom. 2. 2. q. 1. art. 10. Unde merito hanc Abbatis doctrinam contutat Sylvest. in ver. Opinionum, 2. in fin. vers. Quod autem dicit Panorm. Nec obstat, quod autoritas Hieronymi prævaluerit sententia Concilii, ut in c. Pius, 36. q. 2. Nam ut notat gloss. & Turcrem. in c. Pius, 3. ad. caus. & gloss. hoc provenit quia dictum Hieronymi non solum fundatur, & roboratur veritate veteris Testamenti, sed etiam innititur auctoritati Meldensis Concilii. In philosophicis vero, quæ ad fidem non spectant, dicit SS. Patrum non sunt majoris auctoritatis, quam dicta Philosopherum quos sequitur, ut per D. Thomam in 2. sentent. dist. 14. art. 2. in corp. & in respons. ad 1.

Ultimo nota, Iudicem non debere iudicare secundum propriam opinionem, sed secundum decreta Patrum, & aliorum habentium potestatem legis condendæ. Concordat text. in c. 19. sup. eod. ibi: (Et nemo in aâionibus, vel iudiciis Ecclesiasticis suo sensu, vel eorum auctoritate ducatur. (Nam ut inquit hic Bald. num. 21. erronea est conscientia propria, & singularis, quæ est potius quadam superstitio. l. Quæ sub conditione, ff. De constit. iustit. Unde Anton. de Burr. Jo. de Imol. & Alex. de Nevo dicunt hunc textum esse allegabilem contra capiosos, qui plus de se præsumunt, quam sit in rei veritate; & volunt omnes opiniones suas alii prævalere.)

QUERO generaliter utrum in eum materia sequi liceat quæcumque opinionem probabilem?

Præfens disputatio, seu potius tractatus de opinione probabili dividitur in quinque partes principales. In prima num. 13. proponitur questio generalis ut supra, videlicet, Utrum in omni materia sequi liceat quæcumque opinionem probabilem. Et num. 17. dicitur quid tenendum in materia ad fidem, aut mores non tenente. Et num. 19. quid in articulis ab Ecclesia diffinitis. Et num. 23. Quid in materia morum, & ponitur origo, & progressus doctrinæ de libertate electione opinionis probabilis. Et a num. 27. usque ad num. 44. recensentur Auctores probabilitarum, & eorum varæ opiniones. In secunda parte principali a num. 44. usque ad num. 121. ponitur prima questio. An in equalibus sequi liceat opinionem probabilem secundum se, præscindendo à quacumque probabilitate opinionis oppositæ. Et à d. num. 44. usque ad num. 59. ponuntur undecim argumenta pro opinione affirmativa. Et à num. 59. usque ad num. 98. ponuntur viginti sex argumenta pro opinione negativa.

Et à n. 98. usque ad n. 111. explicatur quomodo intelligendum sit illud principium, quod, in moralibus sufficiat certitudo ex probabilibus. Et à n. 111. usque ad n. 121. solvuntur argumenta contraria. In tertia parte principali à n. 121. usque ad n. 253. ponitur secunda questio. An ex duobus opinionibus oppositis æque probabilibus liberum sit cui liber sequi utramque, vel alteram quam maluerit. Et d. n. 121. ponuntur argumenta pro opinione affirmativa. Et à n. 125. usque ad n. 252. ponuntur sex fundamenta principalia pro opinione negativa. Et à n. 125. usque ad n. 171. ponitur prima conclusio, quod is, qui iudicat duas opiniones oppositas esse æqualiter probabiles, non est moraliter certus, sed dubius. Et hæc conclusio probatur septedecim argumentis. Et à n. 171. usque ad n. 229. ponitur secunda conclusio, quod is qui dubius est, in moralibus tenetur sequi partem tutiorem. Et à n. 172. usque ad n. 191. solvitur prima obiectio, quod sequi partem tutiorem non sit in præcepto. Et à n. 191. usque ad n. 211. ostenditur in moralibus, & in foro conscientie non habere locum regulam juris, quod in pari causa melior sit conditio possidentis. Et à n. 212. usque ad n. 218. solvitur secunda obiectio, quod regula de tutiori parte in dubio eligenda non habeat locum in dubio juris. Et n. 218. solvitur tertia obiectio, quod non habeat locum in dubio juris speculative. Et n. 220. solvitur quarta obiectio, quod procedat tantum in materia irregularitatis. Et n. 225. solvitur quinta obiectio de opinione probabiliori. Et à n. 229. usque ad n. 242. ponitur tertia conclusio, quod ubi non constat quæ opinio sit tutior, servanda sunt regulæ à iure præscriptæ. Et à n. 242. usque ad n. 252. ponuntur alia quinque fundamenta principalia pro eadem opinione negativa. Et n. 252. solvuntur contraria. In quarta parte principali à n. 253. usque ad n. 403. ponitur tertia questio, An sequi liceat opinionem minus probabilem, & minus tutam, relicta probabiliori, ac tutiori. Et n. 254. & 255. ponuntur septem argumenta pro parte affirmativa. Et à n. 256. usque ad n. 402. ponuntur quadraginta duo fundamenta pro parte negativa. Et à n. 292. usque ad n. 340. ponuntur duodecim absurda, quibus ostenditur quam sit perniciosa Christianæ Reipublicæ, & saluti animarum hæc doctrina de libera electione opinionis probabilis. Et à n. 375. usque ad n. 340. recensentur quamplurimæ opiniones modernorum Theologorum, quas dicunt esse probabiles, cum tamen non sint toleranda. Et à n. 340. usque ad n. 392. referuntur, & expenduntur Auctoritates antiquæ, & modernæ pro hac sententia negativa. Et à n. 392. usque ad n. 402. solvuntur argumenta contraria. Et d. n. 402. ponitur epilogus præcedentium questionum, & praxis servanda in opinione deligenda cum securitate conscientie. In quinta, & ultima parte principali à n. 403. usque in finem ponitur quarta questio, An auctoritas unius Doctoris reddat opinionem probabilem, & absolvit per octo conclusiones.

15 Pro clariori solutione hujus gravissimæ, ac perdifficilis questionis duo membra principalia sunt distinguenda. Primum est cum veritas

in materia quæ ad fidem, aut mores non pertinet. Et tunc absolutum est licere unicuique eligere opinionem etiam minus probabilem, ut declarat S. Thom. *quodlib. 3. art. 10.* dicens hoc casu habere locum quod Apollolus dicit ad Roman. 14. *Vnusquisque in suo sensu abundat.* Et sequitur Sylvester in *Sum. in ver. Opinio num. 1.* ideoque in questionibus Scholasticorum, De numero Angelorum, De loco Paradisi Terrestri, De tempore Iudicii finalis, Si Adam non peccasset utrum Christus incarnatus fuisset, An major sit numerus electorum, an reprobatorum, & his similibus, potest quilibet ex probabilibus opinionibus eligere quam maluerit, licet minus probabilem. Et propterea in *Cum Marthe, §. Quævisisti, de selectis. Missæ,* quamvis inter varias Scholasticorum sententias illa probabilior iudicetur quæ asserit in consecratione Calicis aquam cum vino in sanguinem transmutari: tamen dicitur non esse in conveniens si aqua in corpore Christi esse credatur. Et Innoc. hic affirmat si Sancti diversas opiniones inter se habeant in his, quæ ab Ecclesia non sunt diffinitæ, licet esse cuique quod vult dicere. Et hoc dicitur Innocentii sequitur hic Hostiensis. *num. 3. & Bartol. in l. in. C. De pæn. iudic. qui male iudicat. Oldr. cons. 286. incipit. In electione, num. 5. vers. Licet non erat eis.* Et Sylvest. *in ver. Opinio, num. 2.* Exemplificat Innoc. in Salomone damnato, & in corpore B. Mariz assumpto. Sed quoad hoc ultimum hodie communis opinio est in contrarium, & merito, ut dicunt hic Hostiensis. *num. 3. & Joan. Andr. num. 5. Unde Bald. num. 14. ait,* olim non fuisse hæreticum credere corpus B. Mariz non esse in Paradiso propter varias opiniones Sanctorum Patrum: hodie vero esse proximum hæresi, quia solemnissimum festum sit de Assumptione Sanctissimæ Virginis, cuius corpus, & anima, ut verbis Baldi iuratur, piè creditur esse in Paradiso apud pedes Jesu Christi: vel à dextris Christi, ut loquitur cum Ugone de S. Vidore, Petro Damiano, D. Thoma, & Card. Bellarm. ita exponentibus Psalmum, *Admiri regina à dextris tua,* &c. Cæterum an, & quando in his, & consimilibus questionibus ad fidem, aut mores non pertinentibus sequi liceat opinionem non probabilem, ad rem presentem non spectat, & dixi in *l. sup. de Sum. Trinit. & fide Cathol.*

19 Secundum membrum principale est cum veritas in his, quæ spectant ad fidem, aut mores; & tunc subdistingueret oportet duos casus. Primus est cum articuli sunt determinati à lege, aut publice tenentur secundum Ecclesiæ auctoritatem: & habet locum quod Angustinus ait in *lib. 3. de Doctrina Christiana* (Consulere debet quis regulam fidei, quam de Scripturarum planioribus locis, & de Ecclesiæ auctoritate percepit.) Et quod ait Hieronymus in *Parabol.* (Prudentia sua inmittit, qui ea, quæ agenda, velle dicenda videntur, à Patrum Decretis præponit) ut hic in *l. itera.* Ad idem fuit textus in *l. si inter 3. q. 1. §. 4. Scilicet. Summopere, l. 1. qu. 3. cum multa concordant.* Unde secundum D. Thomam d. *quodlib. 3. art. 10.* qui assentit opinioni alicujus Magistri, contra manifestum Scripturæ testimonium, live contra id, quod publice tenetur secundum Ecclesiæ auctoritatem, non potest

est

21 test ab erroris vitio excusari. Itaque semper præferri debet opinio, quæ habet pro se legem, vel probatam consuetudinem, ut ait Sylvest. in *ver. Opinio, eod. num. 2.* Et idem est si intellectus moveatur ab ipso objecto, live quia sit per se ipsum cognitum, ut in primis principiis, quorum est intellectus, live per aliud, ut patet de conclusionibus, quarum est scientia, ut idem D. Thom. declarat in *2. 2. qu. 1. art. 4.* Sed hic non est casus noster, quia veriamur in opinione.

22 Opinio autem dicitur cum intellectu declinare in unam partem contradictionis, cum formidine tamen alterius; nam si id fieret cum certitudine, non esset opinio, sed fides, ut per D. Thom. d. *art. 4. & Sylvestrum loc. cit.*

23 Secundus casus est cum articuli non sunt à lege determinati, nec publicè tenentur secundum auctoritatem Ecclesiæ. Et tunc questio est ardua nostris temporibus excitata, & valde periculosa, An in materia morum sequi liceat quantumque opinionem probabilem. Dixi, nostris temporibus, quia doctrina de libera electione opinionis probabilis in moralibus hoc sæculo introducta est, & quasi parva scintilla in magnum incendium excrevit. Nam illius sectatores nullum asserunt ex Magistris, qui ante centum annos eam tradiderit; non quia Scriptores illorum temporum de tali doctrina non cogitaverint; incredibile enim est tot viros illuminatissimos, ac acutissimi ingenii, qui de humanis actibus, & virtutibus moralibus ex professo discesserunt, vim probabilitatum per tot sæcula non agnovisse: sed quia cognoverunt iudicium probabile non posse assumi pro regula rectè operandi. Quare hæc doctrina ex hoc solo redditur valde suspecta, quod sit nova, & à consuetudine Ecclesiæ exorbitans, dicente Apostolo ad Hebræos 13. 9. *Doctrinæ variæ, & peregrinæ nolite abluere.* & Hieronymo in *Epistola Apologetica contra Origenem, quæ est 33. lib. 1.* (Cur post quadringentos annos nos docere niteris quod ante necessitimus? Cur profertur in medium quod Petrus, & Paulus edere noluerunt? usque ad hanc diem sine hac doctrina Muodus Christianus fuit.) Hæc Hieronymus. Ad hoc *e. quis nesciat, l. 1. dist. 6. Quod dilectio, in fin. de consang. & affinit.* & c. *Cum consuetudines, de consuet.* ubi Jo. Andr. *num. 7.* Mutationes, inquit periculosæ sunt, ut docet Aphorismus: & est contra Doctores, qui perniciosas novitates inveniunt. Confer text. in *l. 1. in fin. ff. De Senator.* per quem Bald. in *l. ult. num. 9. ff. De pæn. iudic.* qui male iudicat, dicit, præsumi imperitiam in eo qui tenet novas, & insolitas opiniones, & eum sequitur Andreas Siculus in *reper. rubr. de fidei iurament. col. 7. vers. Quis autem modus.* Poterit concors antiquorum iententia fuit, ad hoc ut quis rectè, & prudenter operetur, necessario requiri, ut habeat certitudinem, saltem moralem, de rectitudine, & honestate operationis, eamque certitudinem nullatenus reperiri in opinione probabilis, quæ fallibilis est, & se habet ad verum, & saltem, ac proinde vitiosum esse illam assumere pro regula, & hinc humanorum actuum, ita ut cum primum pervenerimus ad gradum probabilitatis, illico sistamus pedem, nec ulterius progrediamur: quin potius in controversiis moralibus, in quibus veritur salutis periculum

Prosp. Fagn. in 1. Decretal.

summa ope nobis enitendum esse, ut certitudinem, explosa omni formidine, habeamus, & veritatem allequamur. Et hæc Theoricam tradiderunt plurimi ex Classicis, & primariis Magistris, quorum verba ad calamm referemus infra à n. 79. usque ad n. 98.

24 Verum post multa sæcula irrepsit alia doctrina, videlicet ad rectitudinem operationis non requiri iudicium certò, & evidenter dictans actionem licitam esse, seu honestam, sed sufficere probabile iudicium cum formidine partis oppositæ. Et in hac sententia dicitur fuisse Jo. Gerson Cancellarius Parisiensis in *tract. de præpar. ad Missam, consider. 3. Alphab. 37. littera S.* & eam probavit Gabriel Vasquez in *1. 2. q. 19. art. 6. disp. 62. cap. 5. num. 26.* Jo. Salas *ibidem qu. 21. tract. 8. disp. unic. sect. 4. num. 4.* & Thomas Sanchez in *Decal. lib. 1. c. 9. n. 18.* Et pluribus tueretur novissime Candidus Philalethus, seu porius Andreas Blancus è Societate Jesu de opinione praxi in prima questione. Et posito hoc principio recentiores Theologi statuerunt tres gradus probabilitatis.

Primus gradus est, cum quis in aliquo articulo, seu controversia morali agnoscat unam opinionem esse probabilem, nempe illam, quæ affirmat actum esse licitum, & subest peccati periculo, nec ulterius inquirat, an opinio contraria sit æque probabilis, aut probabilior, potest tuta conscientia opinionem illam probabilem sequi. Et in hoc primo gradu conveniunt Theologi nostri temporis ferè omnes. Sed ab hoc primo gradu probabilitatis nostro sæculo factus est transitus ad secundum multo laxiorem, & gravioribus difficultatibus, & periculis involutum; videlicet cum in aliqua morali controversia duæ sint opiniones oppositæ æque probabiles, vel quasi, utrum est unicuique amplecti alterutram quam maluerit, etiam posthabita opinione tutiori, & specificante actum pro illicito.

Et quia abyssus abyssum invocavit ab hoc secundo probabilitatis gradu Scholastici nostri sæculi processerunt ad tertium, disleminantes doctrinam novam, & antea cæcis sæculis inauditam; nempe cum in aliqua questione de moribus duæ sint opiniones contrariæ, quarum una est probabilis, & minus tuta, quia affirmat actum esse licitum, & ideo subest peccati periculo; Altera verò est probabilior, ac tutior, quia affirmat, & specificat actum pro illicito, integrum est cui liber amplecti opinionem minus probabilem, & minus tutam, proposita opinione probabiliori,

26 ac tutiori. Et hujus sententiæ Auctores sunt Medina, qui primus videtur scripsisse in defensionem probabilitatum, in *c. 2. quest. 19. art. 6. dub. penult.* Vasquez, Suarez, Gregorius de Valentia, Azorius, Ledesma, & alia ad numerum septedecim, quos refert, & sequitur Sanchez in *Decal. tom. 1. lib. 1. c. 9. num. 4.* Idque hoc tempore receptum esse testatur Petrus de Lerca in *1. 2. tom. 1. de actibus humanis, disp. 39. membr. 1.* Quinimò ita tenere omnino ferè omnes Scholasticos affirmat novissime Ludovicus à Cruce *super Bulla Cruciatæ in tract. de opinione*

27 *probabili, dub. 1. num. 6.* & hoc procedere non solum in materia Justitiæ, sed etiam in alia quacumque scripserunt Vasquez in *1. 2. qu. 19.*

art. 6. *disp. 63. num. 1. in princ. & Sanchez d. c. 9. num. 22.*

28 Mirum autem est quam longè, latèque hos gradus postea dilata verint. Nam in specie dixerunt licere uti hac doctrina tam Lectoribus, & Magistris in Scholis, ut Salas in 1. 2. *disp. unic. scilicet. 6. num. 69.* & Sanchez ubi *supra* nu. 26. quam Advocatis, quos posse patrocinari secundum opinionem probabilem, omnia probabiliori etiam in causa sanguinis, vel civili omnium bonorum, tradiderunt Villalob, in *Sum. tom. 1. tract. 1. disp. 14. num. 5.* Turrian in 2. 2. *tom. 2. quest. 71. art. 3.* Lorca in *part. 2. tom. 1. disp. 39. membr. 2.* Valquez in 1. 2. *disp. 19. art. 6. & disp. 64. c. 1. num. 3.* & alii, quos refert, & sequitur Sanchez in *Decal. lib. 1. d. c. 9. num. 53.*

30 Id ipsum de Consiliariis, & Consultoribus animarum censerunt Valquez in 1. 2. *disp. 62. c. 9. num. 47.* & Salas in 1. 2. *tract. 8. disp. unic. scilicet. 9. num. 85.* Imò Sanchez *d. c. 9. num. 20.* dicit posse Consultores animarum modo juxta unam, modo juxta aliam opinionem consulere, & quandoque prudenter facere minus probabilem & minus tutam opinionem consulendo, quando judicet probabilior em difficilem fore penitenti, vel consilium perentri, & circa in eamdem sententiam Valquez *d. disp. 62. c. 9. num. 67.* Addit Sanchez *d. c. 9. num. 29.* in conscientia tutum esse illum, qui propositum habet varios Doctores consulendi, donec aliquem juxta desiderium suum respondentem inveniat.

31 Judicem quoque sequi posse opinionem probabilem etiam contra communem, & probabilior em, tenet L. edema aliter sententiam multorum nostræ atatis, *tom. 2. tract. 8. c. 22. post 11. diffinit.* & alii apud Sanchez in *præleg. c. 9. num. 46.* qui hanc opinionem dicit probabilem: & sequuntur, quæ alii diligenter conquirit ab Antonino Diana, ut ipse ait in *tract. 13. resol. moral. resol. 3.* ubi propterea post multos refert liberum esse judici ex duabus opinionibus probabilius quam maluerit eligere, & secundum eam judicare pro amico, imò secluso scandalo, nunc secundum unam, nunc secundum aliam etiam omnia probabiliori, & communiori, nec teneri in syndacatu, & exemplificat in decem casibus congestis à Joanne Sancio in *præleg. disp. 44. num. 72. in fin.* & allegat Io. Valerium cum aliis ab eo relatis in differentis utriusque fori in *ver. opinio. differ. 3. num. 1.* & idem tenet Sanchez ubi *supra* num. 47. si utraque opinio sit probabilis. Sunt etiam qui opinantur quocumque iudex fert sententiam, secundum opinionem etiam minus probabilem, non esse licitum reo, qui habet pro se probabilior em opinionem, appellare, ut apud eundem Dianam *par. 3. tract. 5. resol. 104.*

33 Similiter, & Medicum quamvis probabilis iudicet medicinam fore noxiam ægroti, tamen si contrarium quoque putet probabile, dixerunt posse illam absque peccato propinare, & idque non solum si aliud certum remedium non suppetat, & salus ægri sit desperata, ut Gregorius de Valentia in 2. 2. *disp. 3. q. 10. punct. 2. col. ult. paulo ante vers. Aliter modo* ubi ait, hoc casu esse intelligendum quod fertur ex Galeno, Interficere auctoriter: & Sanchez in *Decal. tom. 1. lib. 1. d. c. 9. num. 39.* addens in fine hoc catu Me-

dicum non solum posse, sed teneri medicamentum hoc minus tutum, & periculosum adhibere: verum etiam si prout sit aliud certum medicamentum, ut tenent Azor. *tom. 1. lib. 2. instir. moral. c. 17. q. 11.* Aragon. *in 2. 2. quest. 64. art. 4. dub. penult.* Salas in 1. 2. *q. 2. art. 8. disp. unic. scilicet. 15. num. 158.* quos refert, licet non sequatur, Sanchez loco *proxime citato*, num. 41.

34 Sed & Regem posse bellum gerere, si utrinque sint opiniones probabiles, & probabilitas verteretur circa jus, pluribus nititur probare Io. Sancio in *præleg. disp. 44. num. 58.*

35 Quinimo propositam doctrinam putantur multi habere locum etiam in essentialibus Sacramentorum, & illorum administratione adeo; ut in ordine ad Deum, & virtutem Religionis, vel reverentiam debitam Sacramento tradiderint in Sacramentis omnibus fas esse uti opinione probabilis, & minus tuta, ac propterea licere Sacerdoti consecrare etiam in materia incerta, eo quod probabile a nonnullis id repetur, tametsi contrarium sit probabile, & Minister fac exponat periculo faciendi irritum Sacramentum, ut inter alios cenet Petrus de Lorca in *p. 2. de actib. human. disp. 39. membr. 2.* Nec dissentit Sanchez in *Decal. tom. 1. lib. 1. d. c. 9. num. 33.* ait enim probabilis esse in Sacramentorum administratione licere uti opinione minus probabili, relicta probabiliori, actura, non obstante irritandi Sacramenti periculo, dummodo non sit contra communem Ecclesie consuetudinem, aut contra obligationem Charitatis erga proximum, ut explicat *num. 33.* adducens pro eadem sententia, Valquez Salon, Salas, & Sayr.

37 Amplius scripserunt aliqui, Sacerdotem teneri in Sacramento Penitentia sequi penitentis opinionem, etiam si penitens eligat minus probabilem, & minus tutam, & denegantem ex hoc capite absolutionem, mortaliter peccare, ut Sanchez in *sepis* citat. *c. 9. num. 27. & 29.*

38 Jo. Sancio in *selectis disp. 35. num. 54.* quamvis credat penitentis opinionem esse falsam, ut dicemus *infra* in 3. *quest. in 32. fundamento num. 305.*

39 Quid plura, non dubitarunt aliqui affirmare Sacerdoti eligenti opinionem minus probabilem circa suam jurisdictionem, posthabita probabiliori, Ecclesiam assistere, ac jurisdictionem tribuere ad absolvendum Sacramentum aliter, licet Sacerdos vere jurisdictionem non habeat, eo quod ex electione illius opinionis oritur titulus putativus cum Communi errore tribuente jurisdictionem ad præscriptam l. *Barbarum* §. *ff. De off. Prætor.* adeo ut Ludovicus à Cruce in suis *disputationibus moralibus super Bulla Cruciana in tu. De opin. probab. dub. ult. gloriatur* sed dum esset Compluti, suasse hanc opinionem Patri Suarez, qui in eam usque diem tenetur non licere in Sacramento Penitentia dici jurisdictionem probabilis, eumque postea illa typis mandasse 4. *tom. de pena. disp. 26. scilicet. 6. num. 7.* Quam tamen opinionem Suarez dicit tantum esse probabilem, non autem sequitur: sed multi alii sequuti sunt, nempe Villalob, in *Sum. tom. 1. tract. 1. dub. 3. num. 53.* alius lib. 2. de *Inst. & Jur. c. 29. dub. 8. nu. 60.* Sanchez in *Decal. tom. 1. lib. 1. d. c. 9. num. 35.* & de *matrim. lib. 3. disp. 22. num. ult.* & alii apud Dianam *resol. moral. tract. 13. resol. 2.*

sol. 2. *vers.* Et tandem, ubi propterea infert non peccare Sacerdotem non approbatum, qui presente approbato absolvit penitentem in articulo mortis constitutum: nec Parochum audientem confessiones sibi non subditi, in alia Dioecesi absque approbatione Ordinarii ejusdem Dioecesis: item nec Sacerdotem, qui ex opinione probabilis absolvit a reservatis.

40 Nec desunt qui putant licere sequi opinionem minus probabilem, & minus tutam in Sacramento Penitentia, etiam in mortis articulo, ut contra Sanchez in *Decal. tom. 1. lib. 1. d. c. 1. num. 6.* firmat Io. Sancio in *selectis disp. 19. num. 8.*

41 Ex quibus vides quam large propalata sit hæc doctrina probabilitatum in perniciem animarum. Et nihilominus illius defensores passim conclamant eam esse valde utilem, ac proficuum Christianæ Republicæ, & quasi antiquum saluberrimum consuetudinis fœdus curandis, & adivimus enim nonnullos Theologos affirmare gratulandum esse huic sæculo, quod inventa sit via medendi morbis animarum longè uberiori, ac feliciori ratione, quam medeatur corporibus medicina naturalis: quandoquidem Medicus corporis si ægroti egenti remediis calidis applicet frigida, vel è converso, non minuit vim morbi, sed auget. At non sic in medico spirituali animarum, qui potest applicare contraria remedia probabilium opinionum, quæ omnia sunt profutura. Entibi exempla. Tenetur penitens restituere aureos centum, confessor fidei det ut statim integrè restituit; neque enim est capax absolutionis, qui cum possit totum restituere, sine justa causa vult differre, aut facere restitutionem per partes, secundum veram opinionem, de qua per Archid. in *c. si res, num. 5. 14. quest. 6. Jo. Major in 4. disp. 15. quest. 26.* & Sotum de *just. & jur. lib. 4. quest. 7. art. 4. post D. Thom. in 2. 2. q. 62. art. 8.* Conclium Senoneni è anno 1542. ibi: *Non absolvantur, nisi promittant restituere bona fide quam citissime poterunt alienum, ut in Decretis Ecclesie Gallicane lib. 2. tit. 7. de Penitentia, cap. 116. & c. 117.* At penitens vix ad hanc restitutionem induxitur. Quare medicus spiritualis applicat illi contrarium remedium opinionis probabilis, dicens posse eum differre, aut per partes restituere, ut interea aliquid inde emolumenti sibi percipiat, si dominus nolit dilationem parum sibi noxiam concedere, quod tenet Navarr. in *Manual. c. 17. num. 62. vers. Inferret non.* Imò eum posse absolvi etiam absque ulla justa causa diu differat restitutionem, dummodo habeat animum restituendi, cenet Molina de *just. tom. 3. tract. 2. disp. 153. num. 1.* quem refert, & sequitur Diana *resol. moral. tract. 17. num. 1. resol. 3.* ubi ait se liberale penitentem, qui sæpius confessus fuerat se animum restituendi habere, sed tamen cum possit, nunquam restituerat, adiciens: Notent hanc Decisionem Confessarii, nam multos tollit scrupulos maxime in confessione Nobilium, qui per multos menses sine aliqua justa causa differunt restitutionem. Similiter Confessor præcipit famulo, ne de cætero ducat concubinam in domum heri, ne præbeat illi occasionem ruinæ, cum id nefas sit secundum opinionem, que procul dubio verior, ac tutior est. Arg. c. *Nullo*, ibi, *subintroductam mulierem. c. Præter*

hos, & c. *Interdixit, 32. disp. & c. 1. de cohabit. cleric. & mulier.* & colligitur ex D. Thoma in 4. *disp. 38. qu. 2. art. 1. ad 4. & in 2. 2. q. 43. art. 1. ad 3.* & Sylvestro in *verbo Otacis*. Sed ægrè hoc præceptum ferre famulus, timens ne ejiciatur à domino. Unde medicus animarum porrigit illi contrarium medicamentum opinionis, quam tenet Azorius *tom. 2. instir. moral. lib. 1. 2. cap. ult. qu. 8.* id est, licere famulo bona intentione deducere concubinam hora certa in domum heri, vel in alium locum, ubi scit eam solitam cum illo peccare. Quinimò idem de iis, qui lucri causa non solum allocant, sed etiam sella gastratoria portant meretrices in domum amant, dicit se consultum respondisse Diana alios referens *resol. moral. par. 3. tract. 6. resol. 11.* Utrumque igitur remedium secundum eos liberat penitentem à scrupulis, afferuntque illi serenitatem conscientia. Hinc Balleus in *ver. Conscientia*, apud Caramuclem in *Theol. Regular. disp. 6.* (Ex opinionum varietate, inquit, pugnam Christi suaviter sustinetur: possit namque evenire plerisque hominum rebelles se procedere, si ad aliquid determinat agendum, vel committendum contringentur eo modo, quo tenemur mandata naturalia Dei implere, quod in illis decretum jam sit determinatè, & absque opinionum varietate quod agere oporteat, vel minus. Providentia ergo superna cautum est, unicam tantum viam operationum mortalium non dari, sed rectam inveniri posse actionem sive juxta unam, sive alteram opinionem operentur mortales, sicuti est melius hercle plures esse vias Madritum ducentes, quam si unica tantum reperiretur, nam illam vel nimis latam esse oporteret, aut per eam transeuntes impediri, & cum molestia pergere esset opus: hanc non solum molestiam invenientiam est notum, restringendo homines unicam tantum opinionem in suis actionibus, sive omissionibus amplexari; verum non navitatem operum, & consequenter peccaturos potius, quam sibi placidam rem desinerent, vel à sibi exoso abstinere retraherentur. Huic damno bonitas Divina medens diversa ingenia hominibus contulit, quibus diversa inter se judicia rerum ferrent, & se recte operari abitterentur; Deo namque nullum emolumentum accrederit, quod quis operetur juxta unam, vel aliam opinionem, solum desiderat mandatum suum non infringi. Cum igitur juxta opinionem probabilem operans, Dei præceptum non infringat, Deo non interest quidquam, quod juxta unam, vel aliam opinionem operatio deducatur.) Ita Balleus. Es idem Caramucel ubi *supra*. Ergo, inquit, Ecclesia Catholica felicior debet dici, quod exuberet sanctissimis, & doctissimis viris qui intruderunt benignas opiniones, quia damnantur plurimè quos sententia probabilis salvat, nec inde Ecclesia infelix, quod Doctores opinantur passim, sed & inde felicior, quod benignius, & facilius suos possit ad lauream empyream promoverè.) Id ipsum, & idem fere verbis repetit Spinula *De libera, & prudenti electione. disp. 3. in fin.* & allegat Henriquez in *proemio Summa*.

Ego verò quamvis agnoscam quam durum sit impetum fluminis sistere, & doctrinam hanc

prurientem auribus Principum, & privatorum, ac ferè omnium mentibus infixam convellere: tamen frenus clementia Dei, qui veritatem diu latere non sinit, in medium afferam quæ magis conducere videbuntur ad illius manifestationem. Et quia superius num. 25. distinguitur gradus probabilitatis, prosequendo ordinem ibi propositum, totam hanc materiam ad mores pertinentem subdividam in quatuor principales quaestiones, ex quarum resolutione, ni fallor, clarè apparebit quantum à semita veritatis recesserint Novatores probabilitatum. In prima examinabitur quid dicendum si in aliqua controversia morali quis agnoscat unam opinionem esse probabilem, non reflectendo ad contrariam. In secunda quid si agnoscat duas opiniones oppositas esse quæque probabiles, vel quali. In tertia quid si agnoscat unam opinionem esse probabilem, & alteram probabiliorem. In quarta discutietur an auctoritas unius, vel alterius Doctoris reddat opinionem probabilem.

44 QUÆRO igitur primò, an in moralibus seque liceat opinionem probabilem secundum se, prescindendo à quocumque probabilitate opinionis oppositæ. Quod est quaerere, an opinio probabilis per se sit regula morum, seu an in morali materia licitum sit opinari.

45 Sententiam affirmativam sequuntur recentiores Theologi ferè omnes, ut constat ex dictis supra num. 24. & num. 27. nec non Jurisperiti, qui scripserunt non peccare eum, qui agit, consultit, aut iudicat secundum opinionem probabilem. Oldrad. conf. 286. In electionis, num. 5. ver. Sed qui admittunt. Gemin. conf. 66. Pro declaratione num. 6. Et pro ea adducuntur præcipue fundamenta infra scripta.

46 Et primo in actionibus humanis qui eligit quod probabile est, non agit temere, sed prudenter. c. Ego solus, vers. vel probabiles rationes, 9. dist. 1. de homic. lib. 6. ibi, probabiles constituit argumentis. l. nam de atate, ff. de probat. l. Ob eam rem, ff. de testib. l. Milites, C. De quaestione, cum similibus, & probatur apertius in l. 4. C. Manda, juncta l. Eum quem temere, ff. De iudicis.

47 Secundo, ad hoc ut quis licitè, & honestè operetur, satis est ut morale certitudinem habeat de rectitudine, & honestate operationis: Sed qui sequitur opinionem probabilem, habet certitudinem hanc moralem de rectitudine, & honestate suæ operationis: Ergo licitè, & honestè operatur.

48 Major probatur, quia certitudo est in triplici differentia, ut notat S. Antoninus p. 1. tit. 3. c. 1. o. reg. 4. & post eum Angelus, & Sylvester, in ver. Opinio, & Card. Paloutus de Sacri Consistorii consulti, par. 5. qu. 13. vers. Arcamen. Aliquod enim est supernaturale, id est fidei, alia naturalis, alia moralis, seu civilis. Quod etiam innuit S. Thom. in 3. sent. dist. 23. qu. 2. art. 2. qu. 3. & dist. 26. qu. 2. art. 1. Et quidem ad supernaturalem certitudinem impossibile est cuncta referre, quia non omnes articuli sunt ab Ecclesia definiti. c. Canonis, & ibi gloss. in ver. Eutychem. Archid. num. 7. & Præpos. num. 11. 15. dist. c. Cum Christus, & ibi Jo. Andr. num. 2. in fin. Butr. num. 4. Anchar. num. 2. & Card. num. 3. infra de baret. Et

scripsi plenius in c. 1. num. 51. sup. de Sum. Trinit. & fide Cathol. Quod etiam patet exemplo legum Civilium. Nam et si leges illæ optimè sint constitutæ secundum Arist. 1. Rhetor. quæ in omnibus, qui incidere possunt casibus, sancitæ sunt, quæque quam paucissima reliquerunt iis, qui judicant: tamen omnia lego comprehendere non poterunt. Quod & ante ipsum docuit Plato lib. 9. de legib. affirmans, impossibile esse magna, parvaque omnia lege determinare. Itaque neque leges, neque senatus consulta ita scribi possunt, ut omnes casus, qui quandoque incidant, comprehendantur, ut & Julianus ait in l. Neque leges, & in l. non possunt, ff. De legib. Similiter ad naturalem certitudinem impossibile est omnia referre, quia non omnia patent per rei evidentiam: nam teste Philosopho in 4. Metaph. c. 2. in princ. Impossibile est omnium habere demonstrationem; ideoque, ut idem ait in 2. Metaph. text. 16. certitudinem mathematicam non oportet in cunctis quaerere, sed in iis, quæ non habent materiam, id est in mathematicis, quæ abstrahunt à materia. Necessè est igitur pleraque referre ad certitudinem civilem, seu moralem.

50 Minusmodi autem certitudinem non oportet esse demonstrativam, seu mathematicam, cum moralia saltem ut in pluribus non sint demonstrabilia, unde satis est, ut sit talis, qualem requirit moralis materia, nam ut habetur in 1. Ethic. c. 3. Disciplina est in usua quaque re certitudinem requirere iuxta exigentiam materie; simile enim vitium est, mathematicum quaerere persuadentem, & morale demonstrantem. Et concordat S. Thom. in 2. 2. q. 60. art. 3. in resp. ad 1. dum ait: In humanis actibus invenitur aliqua certitudo, non quidem sicut in demonstrationibus, sed secundum quod convenit tali materie.

Minor probatur, quia cum in moralibus haberi non possit omnimoda certitudo per rei evidentiam, ut proxime ostensum est, sufficit certitudo ex probabilitate secundum Philos. 1. Ethic. d. c. 3. ubi habetur in morali materia satis esse pingui quadam Minerva, & adumbrata figuratone verum ostendere, atque de iis, quæ plerumque eveniunt ratiocinari, & ex iis similia etiam concludere. Et idem tetigit in 2. Ethic. c. 2. & consonant jura civilia in l. Non possunt, ff. De legib. & in l. In obscuris, ff. De regul. jur. & notat Nicolaus de Lyra sup. cap. 9. Sapientia, in hæc verba: (Agibilia humana, saltem ut in pluribus talia sunt, ut quo ad ea non habeatur demonstratio, sed tantum probabilis ratio, quæ non facit intellectum assentire simpliciter uni parti, sed cum formidine alterius.) & sequuntur S. Antoninus, Angelus, Sylvester, & Palæotus in locis proxime citatis non enim, inquit, confunditur certitudo moralis esse evidentia demonstrationis, sed ex probabilitate conjecturis grossis figurantibus magis ad unam partem, quàm ad aliam se habentibus, & idem Sylvester in ver. Opinio ante num. 2. ubi ait: Non est in dubio qui probabilibus rationibus flectitur ad unam partem, & tener iste certum sibi moraliter, cum in moralibus sufficit certitudo ex probabilitate.) Ergo qui opinionem probabilem sequitur, moralem habet certitudinem de rectitudine, & honestate suæ operationis, & consequen-

quenter redè, & cum virtute operantur.

52 Tertio, certitudo nihil est aliud, quam determinatio intellectus ad unum, ut dicitur S. Thom. in 3. sent. dist. 23. qu. 2. art. 2. qu. 3. Solus autem ille qui dubius est manet suspensus, & ad neutrum se determinat, ut dicemus infra num. 151. cum duobus sequentibus, & num. 152. formido autem, quæ inest iudicio probabili, non est tantæ potentia, ut excludat assensum determinatum ad partem oppositam, sed hoc tantum operatur, ut intellectus per actum reflexum iudicet rationes illius partis, cujus assensum habet, non esse evidentes, seu infallibiles, sed tantum probabiles.

53 Quarto, iudicium probabile in actibus humanis ad mores non pertinentibus reputatur sufficiens ad prudenter agendum; alias enim vix quidquam redè ageretur propter incertitudinem rerum prædicarum, & patet ex dictis supra in primo argumento. Ergo debet etiam in moralibus reputari sufficiens ad honestè operandum, cum nulla asserri possit sufficiens ratio divergentis, vulgata lege illud, ff. Ad l. Aquileianam, cum simili.

Quinto Prudentia est de non necessariis, ut dicitur in 6. Ethic. c. 5. & in opinativa parte anime, & circa objectum contingens aliter se habere, ut docet S. Thomas in 1. 2. qu. 57. art. 4. ad 2. & considerat non solum universalialia, sed etiam singularia, ut idem docuit in 2. 2. qu. 47.

54 art. 3. ideoque prudentia hominis non est omnino certa propter variabilitatem singularium, ut dicitur in eod. art. 3. ad 2. Ergo habere certum, & infallibile iudicium de omnibus eligibilibus est supra humanam facultatem, ac proinde dicendum est sufficere iudicium probabile de rectitudine operationis.

55 Sexto, Deus, & lex non obligant nos ad impossibile. c. Erit autem lex, 4. dist. 1. Titius, 5. fin. ff. De excus. tutor. l. Quo sub conditione, 9. Quærit, ff. De condit. instit. cum suis concordant. Sed in moralibus non possumus eligere certo scita, ut offensum est supra num. 51. Ergo satis est ut eligamus probabiliter opinata.

56 Septimo, In speculativis licet absque periculo erroris, & deceptionis opinari, & defendere quascumque opiniones, modò illæ sint probabiles. c. In quibus, 22. quæst. 2. & dictum est supra num. 15. Ergo in moralibus idem licet absque periculo peccati, cum de similibus idem iudicium si habendum, c. Inter corporalia, 8. Sicut enim, de transit. Episcop.

57 Octavo, Cum objectum prudentiæ sit variabile, & contingens aliter se habere, ut paulo supra ostensum est in quinto argumento, necesse est ut intellectus, qui à tali objecto movetur, sit cum formidine quòd aliter se habere possit, & consequenter qui eligit quod est probabile, prudenter agit, quamvis sit cum formidine partis oppositæ.

58 Nonò, Ex Canonum præscripto ille solum tenetur sequi partem tutiorem, qui versatur in dubio, nempe quia suspensus manet, & neutri extremo assentitur, ut c. Ad audientiam, ibi, cum in dubiis sententiam debeamus eligere tutiorem. c. Significasti ibi, in hoc verbo, & c. Petrus, ibi in huiusmodi dubiis, de homicid. cum concordant. de quibus, infra num. 113. Sed ille qui adhæret

opinionem probabili, non versatur in dubio, quia non manet suspensus, imò assentitur uni parti contradictionis, licet cum formidine alterius, ut patet ex distinctione opinionis, & notat Bald. in l. Cum antiquioribus, in 3. q. unum. 6. C. De iur. deliber. Ergo non tenetur sequi partem tutiorem, & consequenter potest adherere opinioni specificanti probabiliter actum pro licito, quamvis habeat formidinem partis oppositæ, quia non exponit se periculo peccati, quæ sola ratio consideratur in electione partis tutioris, ut in d. c. Significasti, ibi: pro eo, quòd in altero nullo, in reliquo vero magnum periculum timeatur. c. Si quis postius, & c. Si quis autem, de peccat. dist. 7. Et hanc differentiam inter eum, qui dubius est, & eum, qui opinatur probabiliter, & cum formidine, constituunt præter alios modernos Petrus de Lorca in 1. 2. tom. 1. de actib. human. dist. 3. 9. membr. 1. & Suarez, in 5. de censur. dist. 40. sect. 5.

Ultimò, Nisi liceret quamcumque opinionem probabilem eligere, peccarent docentes opiniones probabiles pro parte minus tuta, quia præberent occasionem, ut qui eorum opinionibus uterentur, errarent. c. Error, & ibi Flugo, Archid. & Præpos. c. Quis enim prodest, & c. Consentire, 83. dist. 6. Quod autem, 24. quæst. 3. Est autem absurdum viros doctos, & pios condemnare, cum scholæ plenæ sint probabilibus sententiis contrariis, & dissentientibus, Integrum enim est iudicium, quod plurimorum sententis confirmatur, c. Veridicam, de off. Deleg. & quod à pluribus quaeritur sapientibus, facilius invenitur. c. De quibus, 10. dist. 8. & per ampliores homines peritissima veritas revelatur. l. ut, ad fin. C. De fideicom. & c. Extra conscientiam, 64. dist. Et confirmatur, quia illa regula morum est tuta, quæ ab omnibus Doctoribus comprobatur. Arg. c. In canonicis, cum gloss. in ver. Proponat, 19. dist. S. Thom. in 1. 2. qu. 5. art. 3. in tertio argumento contrario. Sed omnes Doctores in materia morali videntur admittere doctrinam probabilem cum rectitudine conscientie, ut proxime dictum est. Ergo probabilis doctrinæ usus est admittendus.

59 Sed prædictis minime obstantibus, adherendum videtur contrariæ sententiæ, quæ licet Authoribus modernis sit verè delicta, immititur tamen sapientiæ antiquorum, & fulcitur solidissimis fundamentis.

60 Primo enim roboratur autoritate divinæ Scripturæ, Eccl. 32. Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & antequam actum consilium habile. Ex quo loco expositores desumunt duo esse necessaria in iudicio, quod præcedit imperium prudentiæ, ad hoc, ut opera nostra sint recta, & habeant bonitatem moralem. Primum est veritas designata, per illa verba, verbum verax; secundum stabilitas, seu firmitas rationum significata per verba sequentia, consilium habile, secundum Iansenium. Utrumque autem requisitum deficit in opinione utcumque probabili. Ergo nostra opera, quæ opinionibus probabili innituntur, nec recta sunt, nec bonitatem habent moralem.

61 Minor probatur, quia veritas est indubitata rei certitudo, ut dicitur gloss. in Extrav. 10. xxxi. 62 Sedes Apostolica, in ver. Veritatem, de censur. præ-

probend. Opinio autem utcumque probabilis indubitatam hanc certitudinem non habet nisi quod opinatur, incertum est, ut ex Donato scribitur. *Calonymus in ver. Opinari*, & habetur in prima poster. c. 26. Item veritas nec fallit, nec fallitur: opinionem verò fallere sæpe contingit, & falli, quia sunt verba text. in s. A nobis, il. 2. de sent. excom. Item ad veritatem cognitam se determinat intellectus simpliciter, & absque ulla formidine, & in illa totaliter quiescit tanquam in lumine, ut patet in 2. *Metaphys. text. 3.* opinionem verò, & probabilitati intellectus non assentitur simpliciter, sed cum formidine partis alterius, ut ait Nicolaus de Lyra, de quo infra in primo fundamento. 27. & D. Thom. in 2. 2. qu. 1. art. 4. & Bald. in l. Cum antiquioribus, in 3. qu. num. 6. C. De iure deliber. nec quiescit in illa, sed fluctuat, secundum Card. Cajet. infra allegat. in 20. fundamenta, & ubi est opinio, ibi est vacillatio, inquit S. Bonaventura in 3. sent. dist. 24. qu. 14. vers. Item opinio, ante num. 33. & probatur clarè in primo Magnorum moralium c. 33. ante medium, ubi sic legitur: (Existimatio est, qua in omnibus sermibus accipitur, ea ne ita, an secus.) Unde opinionem à veritate merito contradistinxit Innocentius III. in d. c. A nobis, & ibi Canoniz. & Arifl. in 6. Ethic. c. 3. in princ. Igitur in opinione probabilis deest primum requiritum veritatis, deest etiam secundum stabilitatis, quia veritas manet, & invariabilis in æternum, & vivit, & ubi in secula seculorum. 3. *Ethic. d. 3. c. Consuetudo*, 8. dist. opinio vero variabilis, & fallibilis est, ut in d. c. A nobis, & in 6. Ethic. d. c. 3. & in 1. poster. d. c. 26 ubi dicitur opinionem esse circa verum, aut falsum, contingens aliter se habere. Unde opinio, quæ hodie videtur vera, tractu temporis forte appareret falsa, sicut accidit in pluribus opinionibus, quæ olim reputabantur probabiles, & postea de re factæ sunt falsæ. Ad hoc c. in multis, de atar. & qualis. c. unie. in princ. de Bigam. lib. 6. d. l. Cum antiquioribus, C. De iure deliber. cum multis similibus. Quinimo de pluribus articulis ad fidem pertinentibus, antequam diffinirentur ab Ecclesia, extabant opiniones diversæ inter sanctos Patres, & liberum erat unicuique quicquid vellet dicere, ut aiebat Innoc. & post eum Host. num. 3. & alii supra citati num. 16. Et tamen postquam articuli fuerunt ab Ecclesia diffiniti, vel approbati, opiniones illæ apparuerunt falsæ, & erroneæ, ut de corpore B. Mariz in eadem assumpto, notat Bald. in c. num. 14. & de duabus naturis in Chirilo notant Canoniz. in cap. Cum Christus, de heret. Declaratio enim Ecclesie novum jus non inducit; sed quod prius latebat, manifestavit. I. *Heretici palam*, 6. *Quod vero*, & 8. *Sed esse notam*, ff. De testam. Gemm. can. 72. num. 1. plenè Philippus Probus ad Monac. in c. 1. de privi. lib. 6. Quare cum opinio probabilis nec veritatem habeat, nec stabilitatem, consequens est, ut opera humana, quæ fundantur in iudicio probabilis, non sint recta, & Deo grata, nec habeant bonitatem moralem, cum contradicant Divinæ Scripturæ, c. *Quisquis præcepit*, 14. qu. 2.

Et confirmatur ex verbis D. Bernardi in regulam S. Benedicti c. 38. ubi proponit questione, An licet peccat qui operatur bonum, quod pu-

bet malum, ita mereatur qui operatur malum, quod putat bonum, ne fatiatur, (Ego, ut interior oculus verè simplex sit, duo illi esse necessaria arbitror, charitatem in intentione, & in intellectu veritatem.) Ex quibus verbis arguitur sic. Ad rectitudinem conscientie ex D. Bernardo exigitur electio veritatis: Sed qui pro regula morum eligit opinionem probabilem, non eligit veritatem, cum iudicium probabile, seu opinativum indifferenter se habeat ad verum, & falsum, ut supra proximè monstratum est: Ergo qui pro regula morum utitur opinione probabilis, non agit secundum rectitudinem conscientie. Præterea oculus agentis rectè debet esse cæcus, ut falli non possit, secundum D. Bernardum: Sed eligens opinionem probabilem non est cæcus, ut falli non possit, cum opinionem fallere sæpe contingat, & falli, ut in d. c. A nobis, il. 2. de sent. excom. Ergo qui pro regula morum utitur opinione probabilis, non agit rectè.

66 Secundo probatur hæc sententia auctoritate Aristotelis 6. *Ethic. cap. 5.* ubi diffinit prudentiam esse habitum cum ratione vera circa bona humana activum: Opinio autem probabilis non fundatur in ratione vera, sed fallibili, cum se habeat ad verum, & falsum, ut primo Magnorum moralium c. 33. & in 6. Ethic. c. 3. in d. c. A nobis, & generatur argumenta invidentibus, & rationibus, quæ non concludunt omnino, sed persuadent dumtaxat, ut fatentur sequaces probabilitatum, inter quos Petrus de Lorca tom. 1. dist. 39. in princ. & utitur coniecturis grossis, & figurantibus, ut asserunt S. Antoninus, & alii supracitati in secundo argumento contrario num. 51. Hinc prælatè S. Bernardus de Consideratione ad Eugenium lib. 5. c. 2. (Intellectus (inquit) rationi immititur, fides auctoritati, opinio sola verisimilitudine se tuetur. Habent illa duo certam veritatem, sed fides clausam, & involutam, intelligentia nudam, & manifestam: ceterum opinio certi nihil habens, verum per verisimilitudinem quærit potius, quam apprehendit. Omnino in his cavenda consilio, ne aut incertum opinionis fides figat, aut quod firmum, hæcque est fides, opinio revocet in questionem. Et hoc sciendum, quia opinio si habeat assertionem, temeraria est: fides si habeat hesitationem, infirma est: item intellectus si signata fidei tenet irrumperè, reputatur elractor, scilicet maior majestatis. Multi suam opinionem intellectum putaverunt, & erraverunt. Et quidem opinio potest putari intellectus, intellectus autem opinio non potest. Unde hoc accidit? Profecto quia hæc falli, & fallere potest, ille non potest; aut si falli putat, intellectus non fuit, sed opinio; verus nempe intellectus certam habet non modo veritatem, sed noticiam veritatis. Possimus singula hæc ita diffinitè Fides est voluntaria quædam, & certa prælibatio nequæ propalata veritatis. Intellectus est rei cuiuscumque inviolabilis certæ, & manifestæ notitia; Opinio est quasi pro vero habere aliquid, quod falsum esse nescias. Ergo ut dixi fides ambiguum non habet, aut si habet, fides non est, sed opinio.) Hæc D. Bernardus. Ergo iudicium probabile, seu opinativum est extra sphaeram prudentiæ; ac proinde qui pro regula suorum actuum assumit opinionem probabilem, non agit prudenter, nec ha-

bet

bet virtutem moralem, cum prudentia sit generalis regula humanorum actuum, & completiva omnium virtutum moralium, ut dicitur in 6. Ethic. d. c. 5. & docet S. Thomas in 2. 2. qu. 166. art. 2. ad 1. & in 3. sent. dist. 9. qu. 1. art. 1. & dist. 27. qu. 2. art. 4. qu. 1.

68 Tertio probatur ex eod. Arifl. in 2. de Anima, text. 152. ubi ait: (Intelligere, in quo est recte quidem prudentia, & scientia, & opinio vera: non recte autem contraria horum.) id est intellectus rectus est qui dirigitur à prudentia, scientia & opinione vera: non rectus verò qui dirigitur ab eorum contrariis, ut ex mente Alexandri de Ales, & S. Thomæ patebit infra in 12. & 13. argumento.

Dixit autem opinio vera, ut excluderet opinionem probabilem, de qua dubium est an vera sit, vel falsa, cum se habeat indifferenter ad utrumque ut ex dictis patet. Ergo intellectus, qui dirigitur ab opinione probabilis, est non rectus, & à ratione virtutis excluditur. Hinc Lactantius Firmianus lib. 3. *Instit. c. 25. in princ.* (Stultissimum (inquit) est præcepit velle parere, quæ utrum vera sint, an falsa dubitatur.)

Quarto, Prudentia, quæ virtus est intellectualis, habet pro objecto verum, & utitur mediis per se ducentibus ad ipsum, non autem per accidens, quia ut dicitur in 6. Ethic. c. 5. est habitus cum ratione vera: ergo non potest uti principio, quod sit sibi cognitum probabiliter tantum, cum probabilitas se habeat ad verum, & falsum, ut habetur in 6. Ethic. c. 3. & in 1. Magnorum moralium d. c. 33.

69 Quinto, Opinio seu iudicium probabile non est virtus, nec inter virtutes à Philosopho connumeratur, ut patet in 1. poster. c. 26. & in 6. Ethic. c. 3. ubi opinio contradistinguitur à virtutibus intellectualibus ob eam rationem, quia fieri potest, ut in opinione mentiamur: Item ut dicitur Franciscus Piccolominus in philosophia moralis, gradus 5. c. 54. (Prudentia est prima, & communis regula omnium actionum, & propterea supra se aliam regulam non habet; rectus enim ceterarum usus prudentia subjicitur: probabile autem habet supra se probabilius, & certitudinem moralem, ac proinde ad prudentiam non pertinet.) Ergo qui in actibus humanis utitur opinione probabilis, non agit prudenter, & cum virtute.

70 Sexto, Ad hoc ut quis rectè, & prudenter operetur, necessario requiritur ut habeat certitudinem saltem moralem de rectitudine, & honestate operationis. C. *Si quis positus* & c. *Si quis autem*, in fin. de penit. dist. 7. c. *Lavenis*, vers. in his, de sponsal. Medina in 1. 2. qu. 19. art. 5. Suarez de actib. human. dist. 2. sect. 2. Salas in 1. 2. tract. 8. sect. 4. *Cellius de iust. & iure ca. 1.* Et est communis sententia: imò nonnulli existimant esse de fide propter illud: *Rom. 14. Omne quod non est ex fide peccatum est.* ubi glossa dicit, Fides nostra vult ut homo agat hoc quod bene intelligit esse agendum, & peccatum est quod aliter fit, quam probatum est. Ad idem cap. *Quoniam omne*, de prescript. & 5. *Ex his*, 28. quest. 1. S. Thom. in præalleg. loco apostoli, & quæst. lib. 8. art. 13. Sed qui utitur opinione probabilis, non habet hanc moralem certitudinem. Ergo non agit rectè, & prudenter.

71 Minor probatur, quia opinio incerta est, cum se habeat ad verum, & falsum: nam, ut inquit Aristoteles sæpius allegatus in 1. Magnorum moralium, cap. 33. Existimatio est qua in omnibus sermibus accipitur ea ne ita, an secus. Quem locum exponens Jo. Calvinus ait, Opinione esse qua ad utramque partem declinamus, puta ad hoc ita esse, & non esse. Unde existimatione, & opinione fieri potest ut mentiamur, ut dicitur in 6. Ethic. d. c. 3. tanque fallere sæpe contingit, & falli, ut in d. c. A nobis, il. 2. de sent. excom. Item semper est cum formidine partis oppositæ, ut patet ex illius diffinitione; formidans autem se omnino ad unam partem non determinat, sed fluctuat, & titubat, ut est textus in l. fin. ibi, mente titubanti, & accipit animo. C. De condit. indebit. & ostensum est supra num. 63. & consequenter moralem certitudinem non habet, cum certitudo sit determinatio intellectus ad unum, ut per D. Thom. supracitatum in 3. sent. dist. 23. qu. 2. art. 2. qu. 3. & apertius de veritate q. 14. art. 1. ubi sic fatiatur: (Quandoque intellectus inclinatur magis in unam, quam in aliam, sed tamen illud inclinans non sufficienter movet intellectum ad hoc, quod determinet ipsum ad unam partem totaliter.) Unde accipit quidem unam partem, tamen semper dubitat de opposita, & hæc est dispositio opinantis, qui accipit unam partem contradictionis cum formidine alterius.

Et confirmatur, quia dictamen rectæ rationis debet conformari legi æternæ tanquam primæ regulæ. S. Thom. in 1. 2. qu. 19. art. 6. Sed dictamen cum formidine morali repugnat cõformari legi æternæ, quia hæc est immutabilis, dist. 5. in princ. & dist. 6. 8. *Hæretique*. Iudicium vero opinativum in suo conceptu formali est variabile, & fallibile, habetque defectibilitatem moralem, quia ita creditur verum, ut etiam moraliter possit esse falsum, ut in superioribus monstratum est. Ergo dictamen opinativum moralem certitudinem non habet, & consequenter non est per se conforme rectæ rationi.

72 Septimo in actibus humanis iudicium, quod est incertum, non potest habere moralem certitudinem: sed iudicium probabile propter formidinem, quam incertus habet incertam, est incertum: ergo moralem certitudinem habere non potest. Major patet, quia repugnat in humanis actibus aliquid esse simul certum, & incertum. c. *Si quis autem*, in extremis verbis, de penit. dist. 7. & d. 8. *Ex præmissis*, 30. qu. 5. sicut repugnat, ut quis simul sit securus, & timidus, tectus, & formidans, stabilis, & fluctuans. Hæc enim sunt opposita, quæ se mutuo destrunt: l. *ibi repugnantia*, ff. De regul. jur. & ibi declarat Cagnol. num. 2. *Decian. conf. 49. num. 1. lib. 3.* & patet ex Philos. in 4. *Metaphys. c. 6. circa medium*.

Minor est Nicolai de Lyra in oppositum mutuale relati in secundo argumento contrario sub num. 5. 1. nam postquam dixit probabilem rationem non facere ut intellectus assentiat uni parti simpliciter, sed cum formidine alterius, immediate subiungit, (Et hoc est quod dicit, cogitationes enim mortalium sunt timide, quia sunt obnoxie formidini, & per consequens sunt incerte providentiæ nostræ, nisi dirigantur dono sapientiæ Divinæ.) Hæc ille. Pondera illa ver-

ba3

ba; & per consequens, quæ clarè demonstrant iudicium probabile ex eo, quod sit obnoxium formidini, in necessariam consequentiam esse timidum, & incertum; & sic non habere moralitatem certitudinem requisitam ad honestè operandum. Hinc rectè Bressarius de conscientia lib. 3. c. 5. num. 64. (Omnis opinio inquit etiam probabilis est incerta quatenus incertum est absolute quod opinatur.) Quinimò opinionem probabilem definiunt aliqui ex modernis esse illam, quæ ex rationabili motivo procedit citra certitudinem; ut novissimè Honoratus fabri de opin. prob. pag. 11.

73 Oportet, Qui facit actum probabiliter illicitum, discrimini se committit, & mortaliter peccat, ut est text. in c. Inquisitioni, de sent. excom. Ubi est expressum mortaliter peccare eum, qui facit actum illicitum ex conscientia credulitatis probabilis. Et probatur à fortiori in c. Ad audientiam, in c. Significasti, il. 2. & in c. Petris, de homicid. Sed qui facit actum probabiliter licitum facit actum probabiliter illicitum, cum probabilitas se habeat indifferenter ad utrumque extremum, ut in c. Ethic. c. 3. & in 1. Magnor. moral. c. 33. & in 1. Postter. text. 44. ubi probabile, seu opinabile distinguitur esse illud, quod ita creditur esse, quod tamen aliter se habere potest. Ergo qui facit actum probabiliter licitum, committit se discrimini. & mortaliter peccat. Quo argumento utitur in effectu Card. Cajet. ut patet infra in 2. fundamentis.

74 Nonò. Si dominus administrationem, & dispensationem bonorum suorum committeret servo, qui ex imprudentia, vel infidelitate solitus esset falli, & fallere: utique ab omnibus iudicaretur impudens, ejusque fatuitati imputaretur, si servus substantiam dissiparet. Et idem esset in agro, si pro cura sui corporis uretetur opera Medici imperitici, & infidelis: & in navigante si navis regimen committeret nautæ, qui ex imperitia rei nauticæ, vel dolo malo solitus esset falli, & alios fallere, & quandoque mentiendo navigantes in interitum perducere: Ergo multo magis iudicandum est imprudens Christianus, qui pro directione, & regula conscientie suæ utitur medio opinionis probabilis, quam mentiri, & fallere læpè contingit, & falli, ut legitur in sapius allegato cap. A nobis, il. 2. de sent. excom. & in c. Ethic. d. c. 3. in princ. cum anima corporis rebus omnibus sit præponenda, c. Sedulo, 38. diff. c. l. Sancimus, c. De Sacros. Ecclæs.

75 Decimò. Ex sententia eorum, qui defendunt probabilitates, auctoritas unius gravis Doctoris facit opinionem probabilem, l. septima mensis, ff. De stat. homin. ut dixerimus infra in 4. quæ in princ. & tamen text. in l. fin. c. de inflit. & sustit. opinionem gravissimi Jurisconsulti Papiani dubitationem appellat. Ergo opinio utcumque probabilis certitudinem non habet: alioquin textus ille in congruè dubitationem appellaret opinionem tanti Jurisconsulti, cujus quantalibet auctoritas patet ex edicto Theodosii inferius relato num. 280. Et ita illum textum, ad ostendendum in opinione probabilis non adesse certitudinem, ponderat Bald. in l. Cum in antiquioribus, in 3. quæ. num. 6. c. De jur. deliber. Ad idem text. in c. Fratrum, de frigid. & malef.

76 Quæstio, opinione gravissimi Jurisconsulti Papiani dubitationem appellat. Ergo opinio utcumque probabilis certitudinem non habet: alioquin textus ille in congruè dubitationem appellaret opinionem tanti Jurisconsulti, cujus quantalibet auctoritas patet ex edicto Theodosii inferius relato num. 280. Et ita illum textum, ad ostendendum in opinione probabilis non adesse certitudinem, ponderat Bald. in l. Cum in antiquioribus, in 3. quæ. num. 6. c. De jur. deliber. Ad idem text. in c. Fratrum, de frigid. & malef.

ubi articulus dicitur dubitabilis non obstant opinione probabilis, ponderando eum, ut dicam infra in 2. quæst. principalis num. 14. vers. Probatur quinta.

Undecimo. Omnis opinio probabilis secundum Auctores contrarie sententia est eligibilis. Sed omnis opinio controversa est probabilis: Ergo omnis opinio controversa est eligibilis. Minor est eorumdem advefariorum, quia omnis opinio controversa habet aliquos Doctores pro se. Doctores autem non modo plures, sed etiam unus secundum eos facit opinionem probabilem, ut dictum est in præcedenti argumentato, & consequenter si licet sequi quamvisque opinionem probabilem, licet etiam sequi quamcumque opinionem controversam: At absurdissimum est Christiano in moralibus, in quibus veritatis salutis periculum, posse eligere quamcumque opinionem, de qua inter Doctores sit controversia; cum præsertim ex opinionibus controversis semper altera sit falsa, ut in 4. Metaph. c. 1. & c.

78 Duodecimo. Et fortius, si liceret sequi quamcumque opinionem probabilem, liceret sequi absolute quamcumque opinionem, quia opinabile, & probabile pro eodem accipiuntur, nec potest esse opinio proprie, nisi sit probabilis. Quod sic ostendit. Omnis opinio est aliter intellectus pro una parte contra dictionis cum formalitate alterius, ut committitur distinxit Philosophi. Non potest autem quis uni extremum assentiri nisi ex probabilibus rationibus, quia intellectus movetur ab objecto, nec est ei liberum opinari, secundum Aristotelem in 2. de anima text. 153. & latius explicabitur infra in 2. quæst. num. 129. Unde & Bald. in d. l. Cum antiquioribus in 3. quæ. num. 6. c. De jur. deliber. dicit, opinionem esse quando quis ex probabilibus comeditur credit id, quod est verum, licet communitarianon noverit. De natura igitur opinionis est, ut habeat pro se rationes moventes intellectum ad assentiendum, & consequenter si licet sequi quamcumque opinionem probabilem, licet etiam sequi absolute quamcumque opinionem. Quid autem absurdius quam inter Catholicos liberam esse quamcumque opinionem sequi prohibito voluntatis? euse enim quali renovare errorem Protagoræ, qui dicebat opinione omnia constare, eum errorem confutat Aristoteles in 4. Metaph. c. 5.

Decimotertio. Probatur hæc sententia ab alijs pluribus autoribus, & in convenientibus, quæ ex doctrina de libera electione opinionis probabilis consequuntur in detrimentum conscientiarum, ut diffusè patebit infra in 3. quæst. d. num. 293. usque ad num. 340.

79 Decimoquarto. Probatur ex Alexandro de Ales in Sum. p. 1. quæ. 16. de falsis. membr. 2. in respons. ad quæst. collateralem. ubi sic ratiocinatur: (Ad secundum est dicendum, quod est intellectus rectus, & non rectus: rectus est cum est ad quod natus est, scilicet ad cognoscendum rem secundum quod est. Unde intellectus dicitur ab inris loquendo, quia invenitur prout se habet veritas interius: & hoc modo nihil contemplatus intellectus quod non sit verum. Intellectus non rectus est cum incidit in quod natus non est, non est autem natus, ut iudicat per veri appa.

apparentiam.) Hæc ille. Sed intellectus qui iudicat secundum opinionem probabilem, non invenitur veritatem interius, nec cognoscit rem secundum quod est, sed secundum veri apparentiam, cum probabilitas indifferenter se habeat ad verum, & falsum, ut patet in c. Ethic. c. 3. & in 1. Postter. c. 26. Ergo intellectus iudicans secundum opinionem probabilem est non rectus, & rectè iudicat.

80 Decimoquinto. Probatur ex D. Thoma in 2. 2. quæ. 51. art. 2. ad 2. ubi ad modum Aletis Magistri sui ratiocinatur dicens: (Rectum iudicium in hoc consistit, quod vis cognoscitiva apprehendit rem aliquam prout in se est, quod quidem provenit ex recta dispositione virtutis apprehensivæ; sicut in speculo si fuerit bene dispositum imprimuntur formæ corporum secundum quod sunt; si vero speculum fuerit male dispositum, apparent ibi imagines distortæ, & male dispositæ.) Hæc S. Thomas. Sed iudicium, quod innititur opinioni probabilis ex vi cognoscitiva, non apprehendit rem prout in se est, nec sub ratione veri, cum res possit aliter se habere, ut in 1. Postter. d. cap. 26. & supra proxime dictum est. Ergo iudicium quod innititur probabilitati, ex mente D. Thomæ rectum non est, sed potius distortum, & male dispositum.

81 Decimo sexto. Probatur ex similibus verbis D. Bonaventuræ in 2. sent. dist. 7. art. 3. quæst. 1. nu. 52. quæ sic habent: (Dicendum quod deceptio, & error oritur ex deordinatione, sive deviatione iudicii. Iudicium autem est duplex in quolibet ratiocinato; unum quod est cognoscendum quod est veri sub ratione veri: aliud agendum quod est veri sub ratione boni.) Hæc ibi. Sed iudicium de rectitudine operationis, quod fundatur in opinione probabilis, non cognoscit verum sub ratione veri, quia opinio potest esse falsa; nec cognoscit verum sub ratione boni, quia operatio, quæ innititur opinioni fallibili, potest in se esse mala. Ergo iudicium de rectitudine operationis quod fundatur in opinione probabilis, deviat à recto, & ex mente S. Doctoris deceptionem, & errorem inducit.

82 Decimo septimo. Probatur ex Scoto quodlib. 18. sub littera E. ubi ait: (Alia agunt ex cognitione intellectiva, quæ sola propria est iudicativa de tali convenientia. Et talia nata sunt habere regulam intrinsecam rectitudinis in suo actu: & in solis illis potest esse actus bonus habens bonitatem moralem.) Ita Scotus. At iudicium probabile non habet regulam intrinsecam rectitudinis in suo actu, sed utitur principio fallibili, & indifferenter se habente ad rectum, & obliquum, teste Philo. in 1. postter. cap. 26. & in c. Ethic. c. 3. Ergo in tali iudicio non potest esse actus bonus habens bonitatem moralem.

83 Decimo octavo. Probatur ex eodem Scoto in collat. 12. post princ. cujus hæc sunt verba: (Intellectus inclinatur in objectum suum per modum naturæ: Ergo sicut natura determinatur ad unum ita intellectus ad unum objectum præcisè inclinatur. Ergo licet natura non quietetur nisi in illo, ad quod determinatur: ita nec intellectus quousque habeat illud, ad quod summè, & maximè inclinatur.) Hæc verba Scoti.

84 Sed intellectus summè, & maximè inclinatur ad cognitionem veritatis, quia, ut inquit S. Thoma.

mas in princ. Opus. 73. de v'stut. (Omnis homo natura non degenerans veritatem amat, & eam scire super omnia desiderat.) Ergo quod diu intellectus non habet id, ad quod inclinatur, scilicet veritate, manet inquietus, & fluctuans, nec præcisè se determinat, & per consequens non habet moralitatem certitudinem requisitam ad rectè operandum, cum certitudo sit determinatio intellectus ad unum, ut per D. Thomam sapius citatum in 3. sent. dist. 23. quæ. 2. art. 2. quæ. 3.

85 Decimonono. Probatur ex Patribus Salmanticensibus tam. 1. sup. 1. 2. D. Thoma ad quæ. 57. art. 5. num. 8. ubi sic differunt: (Quoniam iudicium omnino practicum præcedens immediate imperium prudentiæ est actus virtutis intellectualis, nempe scientiæ, vel gnoisæ, quæ iunguntur prudentiæ ad rectè iudicandum (eadem ratio est de consilio, quod est actus ebullis deservientis ad rectè iudicandum.) Ergo debet esse perpetuò verum, alias prædicta virtus non esset dispositio ad optimum, nec differret ab opinione, quæ est aliquando ad falsum, ob idque à ratione virtutis excluditur.) Et in eodem articulo nu. 4. (Sicut ergo virtus intellectualis speculativæ in eo consistit, ut intellectus, per se fallibilis rebus necessariis, & infallibilibus conformetur: ita virtus practica in eo sita est, ut res, seu actiones ex se contingentes, formæ infallibilis, per quam intellectus practicus in eas influit, adzquantur.) Et in articulo 6. ejusdem quæstionis nu.

86 8. (Iudicium strictè sumptum est determinatè de unico medio; & ideo bonitas ejus non consistit in sola veritate, sed in eo, quod sit firmum, & stabile.) Hæc verba Salmanticensium. Sed iudicium probabile non est perpetuò verum, & infallibile, nec habet statum, quod est aliquando ad falsum, ut habetur ex Philo. in 1. postter. c. 26. ideoque opiniones plurimæ, quæ olim æstimabantur probabiles, postea apparuerunt falsæ, ut subius ostensum est supra in 1. argumento. Ergo iudicium probabile sicut opinio ex mente eorumdem Patrum à ratione virtutis excluditur.

87 8. (Iudicium strictè sumptum est determinatè de unico medio; & ideo bonitas ejus non consistit in sola veritate, sed in eo, quod sit firmum, & stabile.) Hæc verba Salmanticensium. Sed iudicium probabile non est perpetuò verum, & infallibile, nec habet statum, quod est aliquando ad falsum, ut habetur ex Philo. in 1. postter. c. 26. ideoque opiniones plurimæ, quæ olim æstimabantur probabiles, postea apparuerunt falsæ, ut subius ostensum est supra in 1. argumento. Ergo iudicium probabile sicut opinio ex mente eorumdem Patrum à ratione virtutis excluditur.

88 Vigesimo. Probatur ex Cardinali Cajet. in opus. tom. 1. tract. ult. resp. 13. dub. ult. ubi hæc scribit: (Si applicatio ad opus fluctuat circa rectum, vel obliquum, mors scrupulus est conscientie, contra quem illicitè agitur, & obliquitas mortaliter incurritur.) & infra. (Hinc enim fit, ut vacillatio conscientie in applicatione deformem reddat actionem, quoniam fit applicatio modo quo non debet; debet enim potentia rationalis determinari ad unum, si rectè exire debet in actum: alioquin discrimini exponitur utriusque oppositi si fluctuante illa quis utitur. Fluctuans enim quantum sapit fluctuationis, tantum sapit indeterminationis, ac per hoc indeliberati modi operandi.) Hæc Cajetanus. Sed potentia rationalis, quæ in applicatione ad opus utitur opinione probabilis, utique fluctuat, & vacillat circa rectum, vel obliquum, cum probabilitate sit cum formidine & indifferenter se habeat ad utrumque extremum. Nam, ut inquit Aristoteles alias citatus in 1. Magnorum moralium c. 33. (Existimatio, seu opinio est, quæ in omnibus feritur accipiens ea ne ita, an secus.) Et ubi est opinio, ibi est vacillatio, ut inquit S. Bonaventura supræcit. nu. 63. Ergo formido illa,

89 Vigesimo. Probatur ex Cardinali Cajet. in opus. tom. 1. tract. ult. resp. 13. dub. ult. ubi hæc scribit: (Si applicatio ad opus fluctuat circa rectum, vel obliquum, mors scrupulus est conscientie, contra quem illicitè agitur, & obliquitas mortaliter incurritur.) & infra. (Hinc enim fit, ut vacillatio conscientie in applicatione deformem reddat actionem, quoniam fit applicatio modo quo non debet; debet enim potentia rationalis determinari ad unum, si rectè exire debet in actum: alioquin discrimini exponitur utriusque oppositi si fluctuante illa quis utitur. Fluctuans enim quantum sapit fluctuationis, tantum sapit indeterminationis, ac per hoc indeliberati modi operandi.) Hæc Cajetanus. Sed potentia rationalis, quæ in applicatione ad opus utitur opinione probabilis, utique fluctuat, & vacillat circa rectum, vel obliquum, cum probabilitate sit cum formidine & indifferenter se habeat ad utrumque extremum. Nam, ut inquit Aristoteles alias citatus in 1. Magnorum moralium c. 33. (Existimatio, seu opinio est, quæ in omnibus feritur accipiens ea ne ita, an secus.) Et ubi est opinio, ibi est vacillatio, ut inquit S. Bonaventura supræcit. nu. 63. Ergo formido illa,

la, seu scrupulus est mors conscientia, & qui cum tali indeterminatione operatur, secundum Cajetanum exponit se discrimini, & indebito modo operatur, ideoque deformitatem moralem incurrit.

90 Vigesimo primo, Probatur ex eodem Cajet. in Sum. in ver. Opinione usus, ad fin. ubi dicitur verbis asserit iudicium practicum ad operandum debere esse certum, ita ut omnem contrarietatis formidinem excludat, etiam si secundum propriam opinionem quis operetur. Idque probat efficaciter hoc argumento. (Quando potentia rationalis solum practice probabiliter iudicat aliquid esse licitum, iudicat etiam probabiliter aliquid esse illicitum: At iudicans probabiliter aliquid illicitum esse, & id faciens, peccat, utpote qui peccandi periculo se exponit. Ergo, &c.) Et cum Cajet. concordant Jacobus Almaynus tract. moral. c. 14. Summa Armilla in ver. Opinio num. 2. Navar. in ead. qua autem, num. 58. & fagg. de peccat. dist. 7.

Vigesimo secundo, probatur ex verbis Gregorii de Valentia tom. 2. dist. 1. ponit. 2. que sunt huiusmodi. (Ad rationem virtutis intellectuales pertinet, ut habitus secundum rationem suam specificam inclinet determinate ad verum, quod non convenit opinioni acquiescere, etiam si contingat esse verum. Nam etiam tunc considerata secundum suam speciem, circumscripta differentia individuali indifferens est ad verum, & falsum ostentum.)

Vigesimo tertio, Probatur ex Leonardo Lessio de iust. & iur. lib. 1. de prudentia dub. 2. ubi ait: (Opinionem honesti non esse iudicium prudentia, quia non ita fertur in suum obiectum, ut non possit esse falsa, quam ob causam non est virtus, ut recte Aristoteles in 6. Ethic. c. 3. Non oblat, quod opinio inter dum sit vera, quia id non habet ex intrinseco modo tendendi in suum obiectum, sed per accidens, & fortuito; nam sicut est vera, ita poterat esse falsa, nulla facta in ea variatione.) Et paulo ante dub. 1. n. 2. (Certa inquit) est notitia honesti, & turpis: ita enim prudentia fertur in suum obiectum, ut ex modo iudicandi falli non possit circa proprium obiectum, quia evidenter cognoscit esse turpe, cuius signum est, quod is, qui iudicat aliquid esse honestum, vel utile, de quo dubitat, vel formidat an in eo peccet, sit imprudens, & imprudenter iudicet, nempe quia iudicium prudentia debet esse certum excludens omnem rationabilem formidinem.)

91 Vigesimo quarto, Probatur, quia opinio probabilis essentialiter, & inseparabiliter habet annexam formidinem, ut admittunt Authores contraria sententia, & probatur in 1. Magnor. moral. c. 33. & 5. Ethic. c. 3. in princ. in sepe citato c. 4. nobis, si de sent. excom. in l. fin. Cod. de inf. & sub. & patet ex illius distinctione, quam communiter tradunt Philosophi. Opinio enim dicitur assensus intellectus pro una parte contradictionis non omnino firmus, & certus, sed cum formidine alterius, ut per D. Antoninum in 1. p. tit. 3. c. 10. §. 10. Sylvest. in ver. Opinio, in princ. Sotus in 4. dist. 27. quest. 1. art. 3. vers. Tunc ergo. Navar. in c. Si quis autem, num. 71. & ante eos D. Bonaventura in 3. sent. dist. 28. qu. 24. vers. Item opinio, antenum. 33.

(Opinio inquit) est acceptio unius partis cum formidine alterius, & ubi est opinio, ibi est vacillatio. Et secundum Legistas in 1. Admonendi ff. De iurejur. Opinio est credititas cum aliqua levi dubitatione, & tenet medium inter suspitionem, & perfectam probationem, ut ibi per Bart. num. 21. & 22. Alioquin excludit formidinem non esset opinio probabilis, sed veritas, & certitudo, seu opinio vera, ut patet in 2. de Anima text. 152. Nec esset secundus gradus probationis, ut dicunt Legista, sed esset perfecta credititas, seu perfecta probatio secundum Bart. ubi supra num. 23. Itaque quisquis habet opinionem, necessario habet formidinem, quia cui convenit definitio,

93 convenit & definitio, l. 1. §. Dolum ff. De dolo, & notat omnes in l. Omnia definitio ff. De regul. iur. Quod cum ita sit, inquiri quid sit formido illa, quae intrinsece inest opinioni? Aristoteles paulo supra citatus in 1. Magnorum moral. cap. 33. (Existimatio inquit) seu opinio est, qua in omnibus ferimur accipites ea ne ita an fecus.) Quare secundum eum formido, quae inest opinioni, est passio, quae nos facit accipites, id est ambiguos, & titubantes, an res ita se habeat nec ne, iuxta text. in l. fin. C. De condit. indeb. Unde in effectu talis formido nihil est aliud, quam dubium positivum, & formale, aut saltem suspicio quadam seu scrupulus, & levis credititas, ne pars opposita sit vera, ut explicant Theologi, & patet infra num. 261. Haec enim sunt synonyma, & idem importantia: & suspicio illa, seu formido tenet medium inter dubitationem, & opinionem, plus enim credititatis habet, quam dubitatio, & minus, quam opinio, cum sit credititas ex levis conjecturis, ut inquit Sylvest. in verb. Opinio, in princ. & notat Bart. in d. l. Admonendi, num. 21.

95 His politis probatur hae sententia inevitabili hoc argumento. Quisquis habet suspitionem, formidinem, scrupulum, seu levem credititatem, quod aliqua actio sit illicita, non potest manente tali formidine absque peccato operari, & actionem illam ad praxim deducere. Sed qui habet opinionem probabilem affirmantem actum esse licitum, necessario habet suspitionem, formidinem, & scrupulum, seu levem credititatem de opposito, id est quod ille actus sit illicitus, ut evidenter ostensum est supra, & admittitur ab adversariis. Ergo qui habet talem opinionem probabilem, non potest secundum eam licite operari, & actum illum ad praxim deducere absque peccato.

Major propositio probatur per textum rotundum, qui cavillari non potest, in c. Per tuos, 21. de simon. ubi deciditur esse peccatum mortale operari contra conscientiam scrupulosam, seu ex creditate levi, nisi prius formido, seu error deponatur, ut plenius explicabitur infra in 2. qu. in c. principali fundamento pro opinione negativa num. 249. & tradunt Innoc. Jo. Andr. & alij ibi allegari. Ecce igitur ibi textus expressus, quod agens contra conscientiam scrupulosam, & cum formidine mortaliter peccat; hoc enim important illa verba, edificat ad gehennam, ut notat Abbas in c. Lister, de test. spoliat.

96 Ad idem textus aperiuntur in c. Inquisitioni, de sentent. excom. ubi proponitur dubium, An conjux qui habet conscientiam de impedimento diri-

derimente possit reddere, & exigere debitum, conjugale. Et delinguitur, An talis habet huiusmodi conscientiam ex creditate probabilis, & discreta, an vero ex creditate levi, & temeraria. Et in hoc ultimo casu textus dicit: Ad Pastoris sui consilium (conscientia levis, & temeraria credititatis explosa) licite poterit non solum reddere, sed exigere debitum conjugale. Pondera illud verbum, explosa, quod clare innuit, ut qui habet conscientiam ex creditate levi, seu formidine de nullitate matrimonij propter impedimentum dirimens, minime possit absque peccato exigere debitum conjugale, nisi prius formidinem illam, seu levem credititatem explodat, id est deponat, seu abijciat, & repellat, ut ibi per gloss.

Er ratio decisivis est, quia secundum Cajetanum suprascitatum num. 23. qui formidat, vacillat, & fluctuat: & qui fluctuat, ad neutram partem se determinat. Qui autem sine hac determinatione operatur, certitudinem non habet de honestate suae operationis, cum certitudo nihil sit aliud, quam determinatio intellectus ad unum, ut per D. Thom. ubi supra num. 52. & sine hac certitudine exponit se discrimini, & levis illa credititas, seu scrupulus est mors conscientiae. Patet igitur apertissime peccare eum, qui operatur cum suspitione, seu formidine, quod actus sit illicitus, & consequenter eodem modo peccare eum, qui operatur secundum opinionem probabilem affirmantem actum esse licitum, cum necessario habeat formidinem de opposito, id est quod actus ille sit illicitus, ut supra proxime ostensum est.

97 Vigesimo quinto, cum iuribus ut supra ponderatis concordat S. Thomas quolib. 8. art. 13. ubi in puncto videtur determinare hanc questionem: nam secundum eum is, qui habet certitudinem, quod sibi liceat habere plures praebendas, & ex contraria opinione Magistorum in quamdam dubitationem inducitur, si manente tali dubitatione, plures praebendas habere, periculo se committit, & sic procul dubio peccato, utpote magis amans beneficium temporale, quam propriam salutem. Ibi enim Doctor Angelicus pro dubitatione videtur intelligere non verum dubium, sed formidinem, quae aliquo modo certitudinem tollat: ait enim (ex conscientia quem obligari ad peccatum live habeat certam fidem de contrario eius, quod agit, live etiam habeat opinionem cum aliqua dubitatione: at cum opinione non fiat dubitatio vera, & propria, sed tantum formido, cum opinio includat assensum pro una parte contradictionis cum formidine alterius, dubitatio vero excludat assensum ab utroque extremo: nam ut habetur in 3. Metaphys. c. 1. quatenus dubitat, eatenus simile quiddam ligatur patitur, utroque enim modo impossibile est ad ulteriora procedere.) Haec ibi. Et propterea S. Thomas cum mysterio non dixit simpliciter in dubitationem inducitur, sed in quamdam dubitationem; innuens per hoc se non loqui de dubitatione proprie sumpta, sed de formidine, quae inest opinioni; sed hunc locum latius expendemus infra num. 70.

98 Vigesimo sexto, & ultimo, Pro majori dilucidatione veritatis ante omnia supponendum est illud principium tanquam certum, & infallibi-

le: videlicet in actibus humanis, ad hoc, ut quis recte, & cum virtute operetur, requiritur, ut habeat certitudinem saltem moralem de certitudine, & honestate operationis, secundum illud Augustini: Tene certum, dimitte incertum, ut in c. Si quis autem, in fin. de penit. dist. 7. Idque apud omnes est in confesso. Sed defensores probabilium certitudinem ex probabilibus, idque potissimum deducunt ex Aristotele supracit. in 1. Eth. c. 3. Et ex hoc fundamento apud eos solido, & inconculso deducunt omnes suas conclusiones, videlicet qui in actibus humanis eligit quod est probabile, non agit temere, sed prudenter: eligit perfectum, ac tutum: non committit se discrimini: sequitur dictamen rationis, & alia plura id genus. Quare vis tota praesentis disputationis versatur in intelligentia asserti principij, quod in moralibus sufficiat certitudo ex probabilibus; nam everso hoc fundamento totam hanc machinam probabilium corruiere necesse est. Et quidem nos credimus in eo magnam latere fallaciam, seu equivocationem. Quod ut pro nobis ingenij tenuitate quantum Deus dederit, dilucide ostendamus, accurate observandum proponimus aliud esse in moralibus sufficere certitudinem ex probabilibus, & aliud in moralibus sufficere certitudinem probabilem. Haec enim duo differunt ut causa, & effectus. Nam primum denotat causam, per quam certitudo moralis in nobis generatur, & in esse producit: secundum vero denotat effectum, id est ipsam moralem certitudinem in nobis jam generatam, & in esse productam. Itaque cum dicimus, in moralibus sufficit certitudo, quae oritur, & generatur in intellectu ex argumentis, & rationibus probabilibus, propositio vera est, quia plures rationes probabiles sunt aptae natae producere ac generare in potentia rationabili moralem certitudinem de honestate operationis absque ulla formidine partis oppositae; si rationes illae sint tanti ponderis, ut efficaciter moneant intellectum ad iudicandum rem ita se habere, ut probatur in c. Ego solus, vers. Aliis autem, 9. dist. Et haec est illa certitudo surgens ex probabilibus, quae in morali materia sufficit ad recte operandum. Cum vero dicimus, in moralibus sufficit certitudo ex probabilibus, si intelligamus, id est in moralibus sufficit certitudo probabilis, propositio est falsa, quia ista certitudo probabilis non datur, imo implicat contradictionem, ut sit certitudo, & sit probabilis: quia certitudo est praecisa determinatio intellectus ad unum, ut in superioribus dictum est. Probabilitas autem indeterminata, & indifferenter se habet ad rectum, & obliquum. Unde iudicium probabile non est iudicium prudentiae: cum non habeat pro obiecto verum, & sub ratione veri, sed est iudicium obnoxium formidini, timidum, & incertum, atque indeterminatum, fluctuans, & instabile, quod non intuetur veritatem interius, nec cognoscit rem secundum quod est, sed secundum veri apparentiam; & ideo fallit, & fallitur, & a ratione virtutis excluditur non habens bonitatem moralem, ut ex autoritatibus tantorum Patrum, & Magistorum primae classis diffusè ostensum est supra. Quae propter tantum adest, ut in moralibus sufficiat certitudo probabilis, ut po-